

НЕНАД АНТОНИЈЕВИЋ

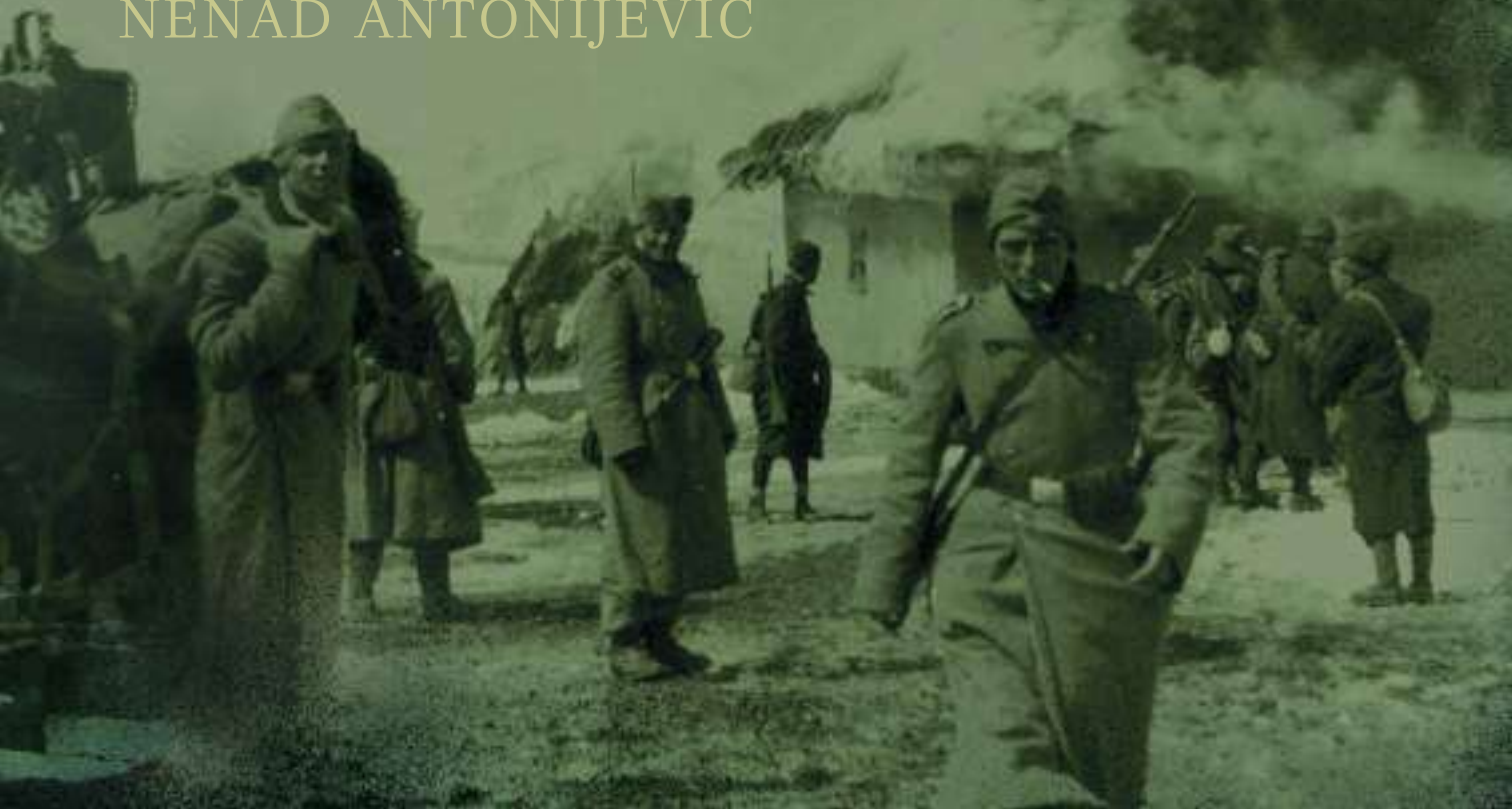
# ПРЕЂУТАНИ ЗЛОЧИН

Зверства албанских квислинга над  
Србима и Јеврејима на Косову и  
Метохији у Другом светском рату

# A SILENT CRIME

The atrocities of Albanian quislings  
against the Serbs and Jews in Kosovo  
and Metohija during WW2

NENAD ANTONIJEVIĆ





МУЗЕЈ ЖРТАВА ГЕНОЦИДА

*Аутор изложбе и текста каталога*  
др Ненад Антонијевић, музејски саветник у Музеју жртава геноцида

*Аутор поштовке*  
др ум. Никола Радосављевић, кустос у Музеју жртава геноцида

*Реализацију изложбе и објављивање ове публикације подржали су*  
Министарство културе Републике Србије  
Фондација Музеја жртава геноцида

GENOCIDE VICTIMS MUSEUM

*Author of the exhibition and of the text of the catalogue*  
Nenad Antonijević, PhD, Museum Advisor, Genocide Victims Museum

*Exhibition designed by*  
Nikola Radosavljević, PhD in Arts, Custodian, Genocide Victims Museum

*This project is supported by*  
Ministry of Culture of the Republic of Serbia  
Genocide Victims Museum Foundation

© Музеј жртава геноцида / Genocide Victims Museum, 2023

Ненад Антонијевић

# ПРЕЂУТАНИ ЗЛОЧИН

Зверства албанских квислинга над Србима и Јеврејима  
на Косову и Метохији у Другом светском рату

## A SILENT CRIME

The atrocities of Albanian quislings against the Serbs and Jews  
in Kosovo and Metohija during WW2

Nenad Antonijević

Музеј жртава геноцида / Genocide Victims Museum  
Београд / Belgrade  
2023



# ODLUKA

o utvrđivanju zločina okupatora i njihovih pomagača

ZLOČINAC

Prezime i ime:

АДЕМ СЕЛУМИ ГЛАВИЦА

Približna starost:

око 32 год.

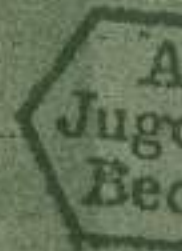
Narodnost:

Шифтар

Jedinica, zvanični položaj i čin: за време рата и окупације ср  
у Урошевцу у 1941 год.; 1944 год. председник организ  
"Брати" у Урошевцу.

Poslednje boravište:

из села Главиче - село Главиче - Уро







ДР  
**НЕНАД**  
**АНТОНИЈЕВИЋ**

МУЗЕЈ  
ЖРТАВА  
ГЕНОЦИДА

...je zavedeno je 210 prijava u  
...nja po ovim prijavama Komisija je  
...broj ovih prijava bio u vezi  
...ih masa, narocito u Metohiji, pro  
...gonu i oduzimanju naseljenicke  
...obzirom na to, da su nenarodni rez  
...i Kolonizacijom na Kosmetu sp  
...ubija povredu slobode i prava s  
...en "ratnih dobrovoljaca"  
...u gusenju nacional  
...stavljem nas  
...barak  
...i  
...pr  
...je i sve prijave ovakve  
...za svaki konkretni slucaj,  
...i bilo zločina, čiji je  
...rodu od strane nenarodnih  
...Komisija je smatrala da je  
...postupak čiji bi kriter  
...stoga prijave ovakve prirod



Још од 1878. године и формирања Албанске лиге (касније познате и као Прва призренска лига), потом у читавом 20. веку и у првој деценији 21. века, на Косову и Метохији постојала је јасно изражена нетрпељивост албанске политичке, интелектуалне и економске елите према српском народу која је за време ванредних прилика (светски ратови и други оружани сукоби) уз присуство војних снага страних земаља ескалирала у отворени терор и злочине. Елита албанског народа је заступала идеју стварања „Велике Албаније“ и на тај начин идеолошки усмерила већину албанског становништва на Косову и Метохији које је било већином руралног карактера и ниског степена образовања.

Након Априлског рата 1941. године територија Косова и Метохије је споразумом фашистичке Италије и нацистичке Немачке од 23. априла 1941. године подељена између италијанског, немачког и бугарског окупатора. Највећи део Косова и Метохије остао је под италијанском окупацијом и анектиран је „Великој Албанији“ краљевским указом и указом краљевског намесника од 12. августа 1941. године. Призренска котлина, Метохија, централни део Косова, део Неродимља и Горњег Поморавља, Дреница, а од априла 1942. године и Ибарски Колашин припали су Италији и анектирани „Великој Албанији“. Немачкој је припао северни део Косова (Косовска Митровица и Вучитрн), као и Мало Косово (Подујево). Ове територије су укључене у српско управно подручје као Косовска област у рангу округа у којем су фактичку цивилну власт имали албански квислинзи. Бугарској су припали Качаник, Сиринићка жупа, део Неродимља и Горњег Поморавља.

Већинска албанска заједница је окупацију Краљевине Југославије дочекала као ослобођење и подржавала је поступке својих политичара и наоружаних сународника.

На удару терора албанских квислинга 1941. године први су били солунски добровољци, колонисти и насељеници. Најдрастичнији примери терора албанских квислиншких формација, али и окупаторских снага (Немци, Италијани, Бугари) у периоду окупације подручја данашње АП Косово и Метохија били су злочини почињени над српским цивилним

становништвом православне вере, потом страдање Српске православне цркве (напади на манастире, цркве и друге верске објекте, монаштво и свештенство), као и Холокауст над припадницима малобројне јеврејске заједнице, нарочито у Приштини.

Посета Мустафе Крује, председника албанске Владе, Косову и Метохији до које је дошло крајем јуна 1942. године наговестила је потпуни егзодус преосталог српског цивилног становништва Косова и Метохије. Тим поводом су издате наредбе префектима и потпрефектима да све Србе староседеоце прогласе насељеницима те их, по том основу, уз помоћ италијанских и немачких служби протерају у централну Србију или транспортују у концентрационе логоре и логоре за интернацију. Крајем јуна 1942. године у околини Приштине убијен је велики број Срба. Током друге половине исте године албанске квислиншке формације појачале су терор у готово свим српским селима и насељима.

Један од најмасовнијих злочина почињених над српским цивилним становништвом догодио се у Пећи и околини последњих месеци 1943. године, непосредно након капитулације Италије, када је убијено више стотина Срба. Покољ Срба у Урошевцу и околини спроведен је током септембра 1943. године када је убијено неколико десетина Срба. Масовно убијање Срба извршено је и у првој декади децембра 1943. године у Пећи и околним селима, а највећи број злочина извршили су припадници албанске квислиншке формације под називом *Косовски џук*.

Албански квислинзи нису убијали цивилну популацију (у највећем броју Србе) само на Косову и Метохији, већ и у западној и јужној Србији, на Чакору и у Полимљу, у Рожају и Тутину, који су били део пећке префектуре, као и у Дежевском срезу који је био део Косовскомитровачког округа.

Велики злочин над цивилним српским становништвом почињен је у селу Велика на планини Чакор 28. јула 1944. године када су припадници 21. немачке СС дивизије *Скенгербеџ*, коју су сачињавали албански квислинзи са Косова и Метохије, брутално убили најмање 428 мештана, претежно децу, жене и старце.

Српско и јеврејско становништво Косова и Метохије страдало је и у логорима и затворима које су формирали италијански, немачки и бугарски окупатори, као и албански квислинзи. Најозлоглашенији затвори били су у Гњилану, Пећи, Приштини, Урошевцу, Баковици... На Косову и Метохији масовно су страдали богослужбени и други објекти, као и припадници клира Српске православне цркве. Уништавани су и девастирани манастири,



Задруга Андрића, село Отес на планини Рогозна, 1929. (Етнографски музеј - Београд)  
Andrić family, Otes village, Mount of Rogozna, 1929 (Ethnographic Museum - Belgrade)



Муслимани у Пећи 1934. године (Етнографски музеј - Београд)  
Muslims in Peć in 1934 (Ethnographic Museum - Belgrade)



цркве, гробља... Протеривано је, злостављано и убијано свештенство и монаштво Српске православне цркве.

На територији Косова и Метохије су током Другог светског рата деловале бројне политичке организације и оружане формације албанских квислинга које су одговорне за већину извршених злочина над цивилним српским, јеврејским и ромским становништвом. Степен одговорности је различитог обима – од инспиратора, организатора и наредбодаваца до команданата наоружаних банди и других појединаца који су били непосредни извршиоци и саучесници. Нарочито су доминирале наоружане групе под руководством албанских квислинга, било као део окупационих снага, било као самосталне јединице без командне контроле у систему субординације и ланца командовања, што је веома утицало на обим и карактер злочина и на несигуран и небезбедан положај цивилног српског и јеврејског становништва, пре свега српског живља православне вероисповести.

Италијани су од албанског становништва формирали помоћну плаћену полицију, полувојничке добровољачке формације и батаљон квислиншке милиције. Најзначајније квислиншке албанске оружане формације које су извршиле злочине биле су *вулнеџари* – добровољци, жандармерија, милиција, Косовски пук, батаљон Друге призренске лиге, припадници 13. СС дивизије *Ханцар* и 21. СС дивизије *Скендербеј*, припадници немачких обавештајних служби, као и балисти који су извршили највише злочина при крају окупације и рата.

Као типове и врсте злочина почињене над српским и јеврејским цивилним становништвом на Косову и Метохији региструјемо следећа злодела која су већином извршили албански квислинзи над српским цивилима на Косову и Метохији у Другом светском рату: убиства, покушаји убистава, застрашивање, малтретирање, мучење, тровање, рањавање, интернације, затварање, хапшење, пребијање, принудни рад, уцене, отмице, силовање, узурпирање пољопривредног земљишта, обрадиве земље, винограда, шума, горосеча, прогон са поседа, крађа, пљачка, одузимање или уништавање покретне и непокретне имовине, читлучење, отимање стоке. Посебно тешки злочини били су отмице жена, девојака, деце, силовања припадница женског пола, присилна одвођења девојака из родитељског дома и удаје без пристанка уз присилну промену вере, као и тражење новчаног откупа за отете српске цивиле.

Албански квислинзи су намеравали да на Косову и Метохији униште трагове о вишевековном постојању и животу Срба. Непокретна и покретна имовина није само одузимана

и присвајана, већ је и масовно уништавана. Куће и други помоћни објекти на сеоским имањима су у многим случајевима спаљивани или рушени до темеља. Међе на њивама су уништаване. Извори пијаће воде, посебно бунари, често су били затровани да би се на просторима српских имања онемогућио или бар отежао живот у случају евентуалног повратка власника имања. Уништавани су читави воћњаци и други засади. Сеоска гробља нису била само скрнављена рушењем надгробних споменика и раскопавањем гробова, већ су често уништавана или преоравана читава гробља на којима су били сахрањени припадници више генерација једне српске породице или породичне задруге. Истоветни или веома слични масовни прогони српског цивилног живља вршени су на целокупном подручју Косова и Метохије. Најмасовнији прогони вршени су у селима у којима су живеле српске заједнице. Српско становништво се пред албанским терором склањало у централну Србију, Црну Гору, у градска насеља и српске православне манастире на Косову и Метохији или је бежало у суседна већа српска села. Окупатори су предузимали казнене експедиције и слали Србе у интернацију у логоре у Италији и Албанији.

Део српског становништва је протеран са Косова и Метохије или је био принуђен да побегне са ове територије да би избегао смрт. Процене су да је око 40.000 Срба напустило италијанску, 30.000 немачку, а 25.000 бугарску окупациону зону. Срби су одлазили са овог подручја све до августа 1944. године. Према нашим истраживањима, између 90.000 и 100.000 Срба је интернирано или протерано у избеглиштво. У исто време, на имања и земљу српског живља је, према нашим истраживањима, насељено између 80.000 и 100.000 Албанаца са Косова и Метохије и из Албаније.

Обласна комисија за истраживање ратних злочина почињених од стране окупатора и њихових помагача за Косово и Метохију у Демократској Федеративној Југославији је образложена тек 11. јула 1945. године. Током рада Комисије прикупљено је преко десет хиљада пријава на основу којих је за ратне злочине оптужено само 140 лица. Једини званични државни попис жртава Другог светског рата који је 1964. године извршила СФР Југославија утврдио је да је на Косову и Метохији страдало 7.927 људи и то према месту пребивалишта (4.029 Срба, 1.460 Црногораца, 2.127 Албанаца и 74 Јевреја). Према подацима Музеја жртава геноцида и према досадашњим истраживањима прикупљено је не мање од 8.063 имена жртава на Косову и Метохији, према месту пребивалишта у Другом светском рату (највише 4.095 Срба и 1.476 Црногораца, укупно: 5.571).



Српски народ на Косову и Метохији већином је страдао у директном терору почињеном од стране албанских квислиншких оружаних формација, банди или појединаца (око 7.000 жртава) који су деловали самостално или под командом окупаторских војски, других формација и органа окупационих власти. Међу страдалим Србима било је и жртава које су убили окупаторски војници. Процена броја убијених Срба на подручју Косова и Метохије у периоду између 1941. и 1945. године, у српској историографији, крећу се у распону између 10.000 и 12.000. Према нашим истраживањима и проценама на том подручју је у назначеном раздобљу страдало између 9.000 и 10.000 Срба (скоро трећину укупног броја жртава чинили су колонисти и насељеници, претежно из Херцеговине и Црне Горе, који су се доселили на ову територију у периоду између два светска рата).

## *СТРАДАЊЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ*

Албански квислинзи су већ 17. априла 1941. године у Призрену, као градски стражари, упали у зграду Богословије и уз претњу оружјем одузели кључеве свих одељења у школи, а особље ноћу истерали из просторија. Исте ноћи опљачкан је магацин са намирницама, као и ректорова спаваћа соба и салон, а отета је и стока са имања Богословије. Школско имање у Призренском пољу присвојио је Албанац Ниазија Аљушановић. У стамбеним зградама Богословије било је смештено неколико српских породица које су ту нашле уточиште.

Иста судбина је погодила и монашку школу у манастиру Високи Дечани мада су Немци дозволили евакуацију особља и ученика. Одласком Немаца и доласком Италијана, по решењу италијанске команде у Пећи, целокупна имовина лавре Високи Дечани третирана је као ратни плен. Касније, Албанци су одузели манастирске зграде које су се налазиле изван манастира Високи Дечани, као и електричну централу, стругару, две воденице, док су манастирску шуму посекали. На челу пљачкаша био је Албанац Сали Руста, тзв. арнаутски војвода, иако је у турско време био „бранилац“ лавре Високи Дечани.

Црква Пресвете Богородице у Кориши код Призрена потпуно је разрушена од стране

Албанаца. Поручене су све српске православне богомоље које су насељеници српске националности (насељени на Косову и Метохији после Балканских и Првог светског рата) подигли на просторима од Призрена до Ђаковице. Опљачкана је и разрушена црква у Новом Чикатову, на прузи Косово Поље–Дреница. У Пећком, Источком, Ђаковичком и Дреничком срезу, Албанци су почетком окупације 1941. године порушили најмање 16 српских православних богомоља.

На подручје Косова и Метохије под бугарском окупацијом доведени су православни свештеници из Бугарске како би присилно асимиловали српско становништво. У почетку су ови свештеници благо поступали према Србима, истичући православље као заједничку религију, али су касније предузимали ригорозније мере.

Српски православни свештеници су безразложно затварани и злостављани од стране албанских власти и вулнетара. На почетку окупације, на Косову и Метохији убијено је најмање 14 свештеника и једна монахиња. Прота Андрија Поповић из Истока убијен је у својој кући пред очима чланова своје породице. У Источком срезу су, под командом Рама Алије, вулнетари убили јеромонаха Никодима (Радосављевића), сабрата монашке обитељи манастира у Гориочу. Убијен је и свештеник Стале Тијанић у чију кућу су убацили бомбу. У селу Ранилуг код Ѓзилана, Албанци су убили свештеника Крста Поповића, док је јеромонах Јанићије (Миловић) из села Бинач нестао. Монах из Високих Дечана Стефан (Живковић) убијен је у селу Зочишту код Ораховца, а монах Герман је интерниран у Албанију где су га убили балисти. У Подујеву, албански квислинзи убили су свештеника Александра Перовића. Тодор Секулић, свештеник из Љубижде код Призрена, подлегао је ранама задобијеним од подметнуте бомбе у манастиру Високи Дечани. Бугари су у Качанику убили и свештеника Стајка Поповића из Призрена.

Јеромонах Дамаскин (Бошковић), игуман манастира Девич у Дреници, убијен је априла 1941. године приликом покушаја да заштити манастирску имовину. Убиство се догодило на свиреп и зверски начин јер су ота Дамаскина Албанци из околних села вукли преко камењара, ударали кундацима и усмртили пушчаним мецима. Храм манастира Девич у Дреници и манастирски конаци спаљени су 21. новембра 1941. године. Имање манастира Девич одузели су Албанци из суседних села. Манастир је тешко општећен, имовина опљачкана, шума и воћњаци уништени, црквена звона украдена. Највише су страдале српске православне богомоље у околини Ђаковице. Спаљене су и порушене цркве у Бистражину,

289-382

СПИСАК ПОГИНУЛИХ ОД «БАЛИСТА» ДЕЦЕМБРА 1943. У ПЕЊИ

Arhiv Jugoslavije Beograd

1. Др. Младен Микић, судија	5. XII 1943.
2. Симо Вујковић - земљорадник	5. XII 1943.
3. Митар Ивановић - "	5. XII 1943.
4. Тома - "	5. XII 1943.
5. Благо Јоковић - "	5. XII 1943.
6. Ђорђе Здравковић - трг. помоћник	5. XII 1943.
7. Ђорђе Марковић, земљорадник	5. XII 1943.
8. Трифун Степановић - механичар	5. XII 1943.
9. Иван Вукчевић - земљорадник	5. XII 1943.
10. Милоша Вуксановић - "	5. XII 1943.
11. Крсто Финковић - касетија	5. XII 1943.
12. Симо Новаковић - земљорадник	5. XII 1943.
13. Душан Дракулосвић - "	5. XII 1943.
14. Драгутин Дракулосвић - "	5. XII 1943.
15. Новица Обрадовић - пекар	5. XII 1943.
16. Милорад Обрадовић - "	5. XII 1943.
17. Милош Милошановић - трговац	5. XII 1943.
18. Радосав Вукосић - пензионер	4. XII 1943.
19. Божо Малић - земљорадник	5. XII 1943.
20. Станоје Гојковић - "	5. XII 1943.
21. Ђуровић Благо - пензионер	5. XII 1943.
22. Благота Бобичић - женд. наредник	5. XII 1943.
23. Павић Јововић - земљорадник	5. XII 1943.
24. Вуксан Данић - прив. чиновник	5. XII 1943.
25. Михаило Митровић - кофер	5. XII 1943.
26. Ђурђевић Шезан	5. XII 1943.
27. Јенте Радојевић	5. XII 1943.
28. Јоже Ивановић	5. XII 1943.
29. Божо Микић	5. XII 1943.
30. Крсто Радуловић - мандари	5. XII 1943.
31. Радоје Лабовић	5. XII 1943.
32. Јован Почуча - столар	7. XII 1943.
33. Драго Драгићевић - прив. чиновник	7. XII 1943.
34. Војислав Чукић - дентист	7. XII 1943.
35. Тихомир Герић - студент	7. XII 1943.

Парош,  
Радојевић  
Савезници

Списак убијених Срба од стране балиста децембра 1943. године у Пећи (Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача)

List of Serbs killed by Albanian quislings in December 1943 in Peć (Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of the Crimes of the Occupiers and Their Aids)

ИЗВАНРЕДНИ КОМЕСАР ЗА НАСЕЉЕНИКЕ И ИЗБЕГЛИЦЕ  
Бр. 235  
1. - 1943 г.  
БЕОГРАД

ГОСПОДИНУ КОМЕСАРУ ЗА МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ

БЕОГРАД

Као што је познато, над нашим незаштићеним живљем врши се систематски терор и насиље сваке врсте, нарочито од стране мађарских и хрватских власти, а исто тако и алтеретираних и од стране албанских и бугарских власти. Да би се утврдили, по могућству, сви такви случајеви, овај Комесаријат прикупља тачне податке о сваком поједином случају, како би био у могућности, да то крене у одговарајућој форми пред немачке војне власти и остале поменуте власти у циљу спречавања или бар ублажавања насиља у будућности.

Стога ми је част, Господине Комесаре, умолити Вас, да изволите свим средним судовима у Земљи ставити у дужност, да тачно белеше сваки поједини случај терора и насиља над нашим живљем, који ни дође до знања било директно или преко управних власти, те да о том извести непосредно и овај Комесаријат.

Изволите, Господине Комесаре, примити израз мог одличног поштовања.

ИЗВАНРЕДНИ КОМЕСАР,

Андре Поповић

F Копија је по достави стигла у 4.000 и издати мировнице, где и сарајна јерменица итд.

Молба опуномоћеног комесара за насељенике и избеглице Андре Поповића (1. јули 1941) комесару квислиншког Министарства правде којом се тражи од средских судова да прикупљају документацију о терору и насиљу над српским становништвом у окупираној Краљевини Југославији (Архив Југославије, Фонд 63, Министарство правде, поверљива архива)

The request of the authorised Commissioner for Settlers and Refugees, Andra Popović (July 1st 1941), to the Commissioner of the quisling Ministry of Justice requesting the district courts to collect documentation on terror and violence against the Serbian population in the occupied Kingdom of Yugoslavia (Archives of Yugoslavia, Fund 63, Ministry of Justice, confidential archive)





Немачки окупатори и албански квислинзи пале српске куће у селу Борчане, јул 1941. године (Војни музеј - Београд)

German occupiers and Albanian quislings set fire to Serbian houses in the village of Borčane, July 1941 (Military Museum - Belgrade)



Немачки окупатори и албански квислинзи пале српске куће у селу Борчане, јул 1941. године (Војни музеј - Београд)

German occupiers and Albanian quislings set fire to Serbian houses in the village of Borčane, July 1941 (Military Museum - Belgrade)



Немачки окупатори и албански квислинзи пале српске куће у селу Борчане, јул 1941. године (Војни музеј - Београд)

German occupiers and Albanian quislings set fire to Serbian houses in the village of Borčane, July 1941 (Military Museum - Belgrade)



Немачки окупатори и албански квислинзи пале српске куће у селу Борчане, јул 1941. године (Војни музеј - Београд)

German occupiers and Albanian quislings set fire to Serbian houses in the village of Borčane, July 1941 (Military Museum - Belgrade)





Немачки окупатори и албански квислинзи пале српске куће у селу Борчане, јул 1941. године (Војни музеј - Београд)

German occupiers and Albanian quislings set fire to Serbian houses in the village of Borčane, July 1941 (Military Museum - Belgrade)



Немачки окупатори и албански квислинзи пале српске куће у селу Борчане, јул 1941. године (Војни музеј - Београд)

German occupiers and Albanian quislings set fire to Serbian houses in the village of Borčane, July 1941 (Military Museum - Belgrade)

Шеремету, Доњем Ратишту, Пуношевцу, Пацају, Нецу и Раставици. Уништени су и српски православни храмови у селу Бањица код Ораховца и у Новом Чикатову у Дреници.

Такође су девастиране српске православне богомоље у Самодрежи, Штимљу код Урошевца, Сиги код Пећи, у Бањској код Вучитрна, Црколезу код Истока, Великом Белаћевцу код Липљана, Помазатину код Приштине, Бањи код Србице, у Дреници, као и у Подујеву и Ибарском Колашину. У Дубоком Потоку је 1944. године опљачкана стара српска православна богомоља, уништен велики број књига из 18. и 19. века и поломљени сви црквени споменици у дворишту цркве.

Албанци су оскрнавили велики број српских православних гробаља ломљењем споменика и крстова, а гробне парцеле су преораване.

Уништени су бројни културно–историјски споменици српског народа као што су споменик Сими Игуманову у Призрену, споменик Георгију Шчербини, руском конзулу из османског доба и заштитнику Срба кога је убио Албанац из Ђилана.

Албански полицајци су током 1942. године простор српског православног храма у Истоку користили као затвор за ухапшене Србе. Приликом хапшења талаца често су хапшени и српски православни свештеници.

У Косовској Митровици је 23. новембра 1942. године ухапшено 30 талаца међу којима је било шест српских православних свештеника. Кроз косовскомитровачки затвор је прошло 14 свештеника. Међу 30 талаца, свештеници су били Анђелко Шопић, Стојан Гвоздић, Бојко Цветковић, Владимир Поповић, Јеротије Чековић и Момчило Нешић. Албански жандарми су их, под командом Хусеина Грдовција, често тукли. Свештеници су чак били и јакани. У овом затвору су 1943. године стрељани свештеници Тихомир Поповић из Јошанице код Лепосавића, Чедомир Бачанин из Крчева и Петар Миликић из Слатине код Чачка који је ухапшен у долини Ибра. Након краћег задржавања у затвору у Косовској Митровици свештеник Момчило Нешић је спроведен у логор на Бањици у Београду где је и стрељан 1943. године.

У току окупације убијени су бројни српски православни свештеници и монаси на Косову и Метохији. Према подацима Српске православне цркве то су били: јеромонах Дамаскин (Бошковић) из манастира Девича који је средином октобра 1941. године погубљен на најсвирепији начин: тучен кундацима и мучен, вучен преко камења и трња и, на крају, убијен мецима. Манастир Девич је запаљен и срушен; игуман Јован (Зечевић) из Пећке

патријаршије убијен 1944. године од стране балиста у Албанији; прота Андрија (Поповић) из Истока и јеромонах манастира Гориоча Никодим (Радосављевић) су, заједно са 102 Срба из Источке парохије, убијени у Истоку од стране Албанаца 1941. године; јеромонах Александар (Перовић) убијен у Подујеву октобра 1944. године од стране Албанаца; јеромонах Јанићије (Миновић) из манастира Бинач код Витине је нестало; монах Герман из манастира Високи Дечани одведен је у Албанију; монах Стефан (Живковић) из манастира Високи Дечани убијен у Зочишту 8. јануара 1945. године од стране албанског војника; свештеник Стајко Поповић из Призрена убијен је у Качанику 17. априла 1943. године; свештеник Тодор Секулић из Љубижде код Призрена убијен је бомбом коју су Албанци подметнули у манастиру Високи Дечани; свештеник Крста Поповић, парох ранилушки, убијен је 1944. године од стране балиста; свештеник Момчило Нешић, парох ранилушки и косовскомитровачки, убијен је 1943. године; свештеници Чедомир Бачанин и Тихомир Поповић стрељани су у поноћ 28. новембра 1942. године у Косовској Митровици; свештеник Драгољуб Кујунџић из Урошевца убијен 30. новембра 1942. године; Слободан Поповић, парох из Ђаковице, убијен је испред своје куће 8. фебруара 1942. године; свештеник Михаило Милошевић из Пећи убијен је 9. децембра 1944. године; свештеник Радуле Божовић из Придворица је убијен; свештеник Тихомир Балшић из Пећи је убијен; свештеник Митар Вујисић из Витине је убијен; јеромонах Симеон (Гојковић) из Бабиног Моста је убијен; свештеници Урош Поповић и Лука Поповић из Тутина (са њима и црквењак тутинске цркве) убијени су за време богослужења 21. фебруара 1943. године у тутинској цркви; монахиња Пелагија из манастира Сопоћани убијена на дан Светог Луке 1942. године у том манастиру...

Током окупације су опустошени, спаљени и порушени бројни српски православни парохијски храмови и манастири на Косову и Метохији. Манастир Девич у Дреници је потпуно опљачкан и порушен. Манастир Грачаница је опљачкан, као и манастир Соколица код Звечана. Манастир Светог Марка у Кориши је опљачкан, демолиран и покушано је његово паљење. Црква манастира у Гориочу код Истока је оскрнављена и служила је као затвор приликом масовног хапшења Срба.

Спаљени су и порушени српски православни храмови у српским селима у Метохији, попут цркве Светог Петра из 14. века у селу Кориши код Призрена, цркве у селима Бистражин и Шеремет код Ђаковице, у Доњем Ратишу код Дечана, у Пацају, у Нецу, у Поношевцу и Раставици, затим у селу Брњачи код Ораховца, у Чикатову код Плоговца...



Опљачкани су и уништени српски православни храмови у Витомирици код Пећи, у Качанику, Великом Белаћевцу код Приштине, као и Црква Светог Николе у селу Бањи код Рудника – Србица и Светог Николе у селу Бањска код Вучитрна. Такође, цркве у селима Сига код Пећи, Црколез код Истока, Помазатин код Приштине, у Подујеву, у Штимљу код Урошевца и друге.

Велики број Срба је био ухапшен од стране балиста и спроведен у логоре у Албанији. Око 900 Срба одведено је у логор *Портие Романо* у Драчу (600 из Гњилана, а било их је и из Призрена, Урошевца, Приштине, Пећи и Липљана).

## ХОЛОКАУСТ

На Косову и Метохији углавном је страдало јеврејско становништво које је живело у великим градовима: у Приштини (око 400) и Косовској Митровици (више од 100).

И у овом делу Југославије догодио се Холокауст као део немачког плана и расистичке политике уништења целокупне јеврејске популације. До почетка Другог светског рата, 1. септембра 1939. године, на Косову и Метохији су живели само Јевреји Сефарди, а првих ратних година су из Европе пристизали и Јевреји Ашкенази који су бежали од прогона немачких нациста.

На почетку окупације Југославије 1941. године у релативно кратком периоду своје власти (два месеца) Немци су у Приштини за све Јевреје завели принудни рад у каменолому и пљачкали њихову имовину, првенствено трговачке и занатлијске радње на којима је морао да буде истакнут натпис: *Jüdischen Geschäft*.

Косовски Албанци су одузимали куће, трговачке и занатлијске радње у власништву Јевреја и уцењивали поједине Јевреје и Јеврејску општину која је опорезивала своје чланство да би исплатила тражене своте.

У злостављању Јевреја и пљачки њихове имовине учествовали су и органи албанских власти – квестуре – као и припадници албанског Косовског комитета, попут Маљуша Косове (председник Албанског комитета), Џемал-бега Исмаила Канлија (шеф полиције), Рашида Мемедија (председник општине), Рифата Шукрије Рамадана, Махмуда Шабана

Пашића, Јахје шех Асана (чланови Косовског комитета)... Један од кључних стубова албанске сарадње са силама Осовине био је *Balli Kombëtar*, албанска националистичка политичка организација која је пропагирала идеју „Велике Албаније” и формирала војне формације чији су се припадници називали балисти и били сарадници италијанског и немачког окупатора.

Окупацијом и деобом Косова и Метохије приштински Јевреји нашли су се у италијанској, а косовскомитровачки у немачкој окупационој зони. У Приштину су пристизали и Јевреји из осталих делова окупирани Југославије. Положај Јевреја у италијанској зони био је подношљивији од положаја Јевреја у немачкој окупационој зони.

После капитулације оружаних снага Краљевине Југославије, у Приштину је пребегло 25 Јевреја из Косовске Митровице, око 200 Јевреја из Београда и неких других места из Србије. Сем тога, Немци су у Приштину довели и 45 јеврејских избеглица из Пољске и Аустрије који су до рата у Југославији били конфинирани у Куршумлијској бањи. За њихову исхрану се бринула Јеврејска општина у Приштини. Рабин у Приштини је био Јосиф Леви, а секретар општине Хајим Давид. Они су, помоћу добијених легитимација успели неке Јевреје да пребаце у Албанију у којој су ипак били безбеднији јер се Албанци у Албанији нису односили према Јеврејима као Албанци са Косова и Метохије.

Крајем јануара 1942. године већина Јевреја, избеглица и емиграната, била је ухапшена. Логор се налазио у Приштини, у једној старој напуштеној школи. Немци су упутили захтев италијанским властима да им испоруче Јевреје емигранте из земаља које су Немци окупирани или анектирали у претходним годинама (Аустрија, Чехословачка, Пољска). Италијанска војска је 14. марта 1942. године изненада блокирала град и логор. Јевреји (укупно 51) су предати Немцима који су их одвели у *Judenlager Semlin* у Земуну у којем су током априла, заједно са осталим интернирцима, убијени у покретним гасним коморама. Италијански карабињери су 6. маја 1942. године конфинирали све приштинске Јевреје, мушкарце од 14 до 65 година, и потом их интернирали у италијанске логоре у Албанији, пре свега у Берат. Јевреји су у логорима боравили до капитулације Италије када су сви италијански логори били распуштени.

У Приштини су остала само јеврејска деца до 15 година старости, жене и старци. После капитулације Италије, Приштину су поново заузели Немци који су 14. маја 1944. године блокирали град, похапсили преостале Јевреје и интернирали их у касарне које су се налазиле

Дописница Милосаве  
Вукотић из Пећи  
1943. године супругу  
Николи који се  
налазио у немачком  
заробљеничком логору  
у Трећем Рајху  
(Музеј жртава геноцида)

Letter by Milosava  
Vukotić from Peć in 1943  
to her husband Nikola  
who was in a German  
prison camp in the Third  
Reich (Genocide Victims  
Museum)

# Kriegsgefangenenpost

Correspondance des prisonniers de guerre

## Antwort-Postkarte

Carte postale de réponse

An den Kriegsgefangenen

Au prisonnier

*36a*  
*Vukotić Nikola*

Gebührenfrei! Franc de port!

Absender:  
Expéditeur:

Vor- und Zuname:  
Nom et prénom

*Milosava Vukotić*

Ort:  
Lieu

*Peja - Peć*

Straße:  
Rue

*Roma 40*

Kreis:  
Département

*Albanija*

Gefangenenummer:  
No. du prisonnier

*89631*

Lager-Bezeichnung:  
Nom du camp

**M.-Stammlager VII A**

Deutschland (Allemagne)



у самом граду. Претходно је Гестапо добио од Градске општине у Приштини списак и адресе Јевреја. По доласку, Јевреји су потпуно опљачкани, а затим возом транспортовани у Земун одакле су одведени у немачки *Anhalterlager*. После три недеље они су са групом од 120 Јевреја ухапшених у Црној Гори (избеглице из НДХ под немачком контролом) упућени у нацистички концентрациони логор *Berien–Белзен*.

Према подацима Државне комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача Демократске Федеративне Југославије, судбина 295 Јевреја је следећа: 80 је умрло у логору, седморо је стрељано у логору, у Приштини су стрељана двојица, а преживело је укупно 206 (од којих је 185 исељено из Југославије, а у њој остало да живи 21 лице).

Страдање, понижавање и пљачка Јевреја у Косовској Митровици почели су одмах након немачке окупације и успостављања власти. Џафер Ибрахим Дева, председник општине Косовска Митровица, иначе агент немачког *Абвера* од 1936. године, издао је 20. маја 1941. године наредбу о одузимању јеврејских имања, а у јеврејске радње су постављени комесари, припадници албанског Косовског комитета. Синагога је демолирана, књиге и документи из архива су уништени. Јевреји су морали на левој руци да носе жуту траку са натписом *Jude*, а на њиховим радњама су постављени натписи *Jüdischen Geschäft*. У пљачки радњи, станова и кућа су се посебно „истакли“ сарадници Гестапоа, попут Мамута Перијуце, Рамиза Мулића и Османа Ибраимовића који је био шеф Комесаријата за јеврејска питања. Немци су августа 1941. године уз помоћ албанских квислинга ухапсили све Јевреје у Косовској Митровици, мушкарце од 21 до 55 година старости, и спровели их у косовскомитровачки затвор у којем су услови били неподношљиви.

Поред постојећег, за њих је направљен и импровизовани затвор у непосредној близини џамије. Јевреји су приморавани да раде најтеже физичке послове: чишћење септичких јама, клозета, сакупљање смећа са градских улица... Јеврејке у Косовској Митровици су биле одвођене на присилан рад у локалну болницу у којој су свакодневно прале рубље и одржавале хигијену просторија.

Средином фебруара 1942. године у затвор су доведене и жене са децом. У косовскомитровачки затвор су крајем марта 1942. године спроведени Јевреји из Новог Пазара, Дуге Пољане (места између Сјенице и Новог Пазара), Сјенице и Тутина. Они су, уз примену тортуре, за пет часова препешачили пут дуг 24 километара, од Новог Пазара до Рашке. Од Рашке до Косовске Митровице су транспортовани сточним вагонима.

Код села Придворице су партизани срушили мост па су заточеници пешке прелазили преко срушене конструкције у други транспорт. Стари и изнемогли Моша Бахар овај пут није могао да пређе и стражари су га убили.

У Косовској Митровици је заведена строга контрола кретања Јевреја како би било онемогућено њихово бекство. Тако је јануара 1942. године у покушају бекства ухваћена Матилда Рубен која је, преобучена у муслиманску ношњу, намеравала да се пребаци у Приштину. Она је стрељана заједно са петорицом Јевреја који су доведени из Дуге Пољане.

Од 136 косовскомитровачких Јевреја током 1941. и 1942. године њих 90 је изгубило живот. У затвору је стрељано двоје, један је умро у логору у Албанији, један стрељан на Бањаци, а њих 88 је угушено гасом у покретним гасним коморама приликом транспорта из *Judenlager Semlin* који се налазио под немачком управом на стратиште у београдским Јајинцима. Сахрањени су на тој локацији у заједничкој гробници. Ових 88 Јевреја су крајем марта 1942. године транспортовани у логор *Judenlager Semlin*. Са њима су убијени и Јевреји из Новог Пазара и других места у Рашкој области. Кристофер Браунинг наводи податак да је 19. марта 1942. године у логор *Judenlager Semlin* транспортована група од око 500 Јевреја из Косовске Митровице.

И након одвођења Јевреја у логор у другој половини априла 1942. године, у косовскомитровачки затвор су довођени појединци или групе. Рат је преживело 47 косовскомитровачких Јевреја и они су се после Другог светског рата одселили у Израел. Реч је о Јеврејима који су пребегли у италијанску окупациону зону, потом интернирани у Албанију, а након капитулације Италије (септембра 1943. године) побегли и крили се углавном у околини Скадра.

Према подацима из Пописа жртава Другог светског рата (према месту рођења), који је извршила СФР Југославија 1964. године, страдало је 119 Јевреја (64 жене и 55 мушкараца) рођених на Косову и Метохији (само у нацистичком концентрационом логору Берген-Белзен, према овим подацима, страдало је њих 28).

Од 119 Јевреја у логорима је страдало 100, у директном терору 14, у партизанима и савезничком војним формацијама двоје, у затвору, на принудном раду и код куће по један. Убијено их је 113, погинуло двоје, умрло троје и један је нестао. Међу убицама Јевреја рођених на Косову и Метохији регистровано је највише немачких нациста (82), потом су регистроване непознате убице (21), усташе (13), Италијани (2) и Мађари (1).

Према подацима истраживача Јаше Романа до почетка Другог светског рата на Косову и Метохији живело је око 550 Јевреја, а у Холокаусту је страдало њих 210 што представља 38,2% страдалих.

## ОРУЖАНЕ ФОРМАЦИЈЕ АЛБАНСКИХ КВИСЛИНГА

Немачка није била у стању да издвоји довољан број војних снага за запоседање западне Македоније, Косова, Метохије и Албаније, као и за евентуалну одбрану албанске обале од могуће инвазије англо-америчких снага. Зато је настојала да за сарадњу придобије албанске квислиншке оружане формације како би могла да их употреби за борбу против нараслих народноослободилачких покрета Југославије и Албаније. Ово је било утолико значајније за Немачку јер је одбачено решење за увођење бугарских трупа на територију „Велике Албаније“ као помоћних окупационих снага које ће штитити позадину немачке оперативне групе концентрисане претежно на албанској обали.

Херман Нојбахер, специјални опуномоћеник немачког Министарства иностраних послова за Југоисток, полагао је велику наду у албанске милицијске снаге које је водио најпоузданији немачки сарадник Џафер Ибрахим Дева. Инсистирао је да се оне не регрутују за СС трупе које би биле употребљене на ширем балканском простору јер се плашио да тиме не ослаби ослонац антикомунистичких снага у Албанији, на Косову и Метохији, као и у западној Македонији што би могло да доведе у питање несметано снабдевање и борбену способност немачких трупа и позиције нове квислиншке владе у Албанији. Нојбахер је хтео да на ове антикомунистичке снаге превали главни терет борбе против народноослободилачког покрета и обезбеђење залеђа немачких трупа.

Добровољачки милицијски пук Џафера Ибрахима Деве био је најпоузданији ослонац немачких трупа у Албанији и на Косову и Метохији поготово зато што акција за формирање милиције и жандармерије није дала очекиване резултате. Према извештају немачког опуномоћеног генерала у Албанији, у пролеће 1944. године, у јединицама милиције укупно је било 8.250 људи.



Генерал Франц Беме у посети СС дивизији „Скендербег“ 4. јула 1944. године у Приштини (вебсајт: Банденкампф)

General Franz Boehme visiting SS division “Skenderbeg” July 4<sup>th</sup> 1944 in Priština (website: Bandenkampf)





Операција „Ускршње јаје“:  
Априла 1944. године један  
албански СС-унтершарфирер,  
припадник 1. батаљона 28. пука  
13. СС дивизије, свира фруду за  
време кратке паузе у маршу  
(вебсајт: Банденкампф)

Operation “Easter Egg”:  
During April 1944 an Albanian  
SS-Unterscharführer, a member  
of the 1<sup>st</sup> Battalion, 28<sup>th</sup> Regiment,  
13<sup>th</sup> SS Division, playing flute  
during a brief march-break  
(website: Bandenkampf)

Међутим, ове јединице се нису показале као довољно поуздане за Немце. Зато је вршено „чишћење“ ових јединица, нарочито у официрском кадру, са крајњим циљем да се један део укључи у састав СС дивизије *Скендербег* која је била у формирању, а други део да се укључи у јединице жандармерије. Ни врбовање људи за жандармеријске трупе није дало очекиване резултате. У мају 1944. године, у жандармеријским јединицама било је укупно 2.400 људи организованих у два жандармеријска батаљона. У овај број урачунати су и они који су се налазили у две жандармеријске школе.

Немачке јединице су у јесен 1943. године без отпора италијанске војске заузеле територије које су биле укључене у италијански протекторат под називом „Велика Албанија“. Своје формације су сместили у већим градовима и на стратешким положајима и саобраћајницама, док су остале територије препустили албанским квислинзима. Немци су у својим званичним обраћањима тврдили да се неће мешати у унутрашње послове Албанаца и њихове државе која је сада била под њиховом заштитом. Такође су наводили да ће поштовати њихова верска права, као и обичаје и традиције племенског и породичног живота локалног становништва.

Албанци су уживали тзв. релативни суверенитет јер су имали сопствену цивилну управу. На челу нове албанске владе био је Реџеп Митровица, косовски Албанац, немачки сарадник и члан Косовског комитета. Задржана је стара структура власти и дотадашњи чиновнички апарат. Албанци са Косова и Метохије су били у много бољим односима са Немцима од Албанаца у Албанији где је био много развијенији и утицајнији партизански покрет отпора под вођством Комунистичке партије Албаније. Косовски Албанци су заузимали кључна места у влади и другим органима власти: у окрузима, срезовима и општинама, као и у војсци, полицији и жандармерији.

На Косову и Метохији су у време италијанске капитулације постојала два пука са по два батаљона и граничне трупе јачине око хиљаду војника. Припремано је формирање још четири батаљона у Албанији са седиштем у Тирани, Скадру, Елбасану и Корчи. У току је било формирање и три батаљона на Косову и Метохији. Они су били намењени специјалној јединици која је добила назив *Косовски њук* и била је предвиђена за борбу против партизана и сузбијање народноослободилачког покрета у Албанији, као и за учвршћивање власти зато што је људство са Косова и Метохије сматрано поузданијим од регрута у Албанији. На пример, сви телохранитељи и лични пратиоци Реџепа Митровице, Џафера Ибрахима Деве

и осталих министара у албанској влади били су са Косова и Метохије, највише из Дренице.

У немачкој окупационој зони су се, из редова албанских квислинга, налазиле добровољачке (вулнетарске) формације и жандармерија, а из редова српских квислинга деловали су четнички одреди војводе Косте Миловановића Пећанца (до почетка 1943. године), Српска државна и Српска гранична стража, као и Српски добровољачки корпус.

На италијанском окупационом подручју постојале су формације жандармерије, добровољачка милиција „црнокошулаши“ (добровољачка милиција националне сигурности) и албанска квислиншка милиција. После капитулације фашистичке Италије на анектираном делу Косова и Метохије обновљени су албанска војска и жандармеријска добровољачка милиција као колаборационистичке формације, а створени су и *Косовски њук*, СС дивизија *Скендербеј* и војне јединице – батаљон Друге призренске лиге. Један број Албанаца ступао је и у друге формације (помоћна и заштитна полиција) које су, такође, коришћене за борбу против Народноослободилачке војске Југославије. У заштитну полицију највише људи је ступило у пролеће 1944. године рачунајући да ће на тај начин остати у близини својих кућа и избећи мобилизацију у СС дивизију *Скендербеј*. Мањи број, углавном младих Албанаца, био је заврбован у 9. чету 4. пука дивизије *Бранденбурј* која је била под командом немачке војне обавештајне службе *Абвер*.

Албанска жандармерија, коју су маја и јуна 1941. године на подручју Косовскомитровачког округа формирали Џафер Ибрахим Дева и Бајазит Бољетинац, имала је 673 наоружана лица. Њени припадници су 1941. године учествовали у паљењу српских села у Ибарском Колашину и Ибарској долини. У првој половини 1942. године ова формација је ушла у састав Српске државне страже, али само формално, пошто су и даље задржали самосталност у односу на вишу команду.

*Вулнетари* (добровољци) су били најстарија и једна од најбројнијих албанских квислиншких формација на Косову и Метохији. Њихово формирање је 21. априла 1941. године наредио генерал пуковник Георг Еберхарт, командант немачке 60. пешадијске дивизије, на састанку са истакнутим квислинзима са Косова и Метохије и из Рашке области. Вулнетари су, такође, били квислинзи и, сем у изузетним приликама, нису били разврстани у војне формације. Били су стационарани у селима, а командовали су им племенски барјактари или сеоске старешине. Постојали су у свим крајевима Косова и Метохије. Немци су их користили за борбу против југословенских партизана. Око 3.200 добровољаца из



Формирање 21. СС дивизије „Скендербег“, маја 1944. године. Пријављивање добровољаца. У позадини: заставе Албаније, Немачке и СС-а, као и портрети Скендербега (на коњу) и Хитлера (вебсајт: Albanian History)

Formation of the 21<sup>st</sup> SS Division “Skenderbeg”, May 1944. Registration of volunteers. In the background: the flags of Albania, Germany and the SS as well as portraits of Skenderbeg (on horseback) and Hitler (website: Albanian History)





Немачки официри регрутују Албанце на Косову и Метохији у 21. СС дивизију „Скендербег“ (вебсајт: Albanian History)

German officers recruiting Albanians in Kosovo and Metohija to the 21<sup>st</sup> SS Division “Skenderbeg” (website: Albanian History)

разних крајева Косова и Метохије, највише из Дренице, новембра 1941. године упућено је у Нови Пазар ради учествовања у борбама против партизанских јединица и паљењу српских села у Дежевском и Студеничком срезу. Вулнетари су код села Церање водили борбу против 1. крајишке бригаде НОВЈ (Народно-ослободилачке војске Југославије) која је у саставу Оперативне групе дивизија августа 1944. године надирала преко Ибра у Србију. Нешто касније су код села Ржана и Сељанице водили борбе против Ибарског, Косметског и Шаљског партизанског одреда. У време завршних борби за ослобођење Косова и Метохије ратовали су против јединица 22. и 24. српске дивизије НОВЈ.

У Косовску Митровицу је првих дана маја 1941. године из Албаније дошао Косовски комитет чији је председник био Бедри бег Пејани. Иако им је у неким градовима организован свечани дочек у Косовску Митровицу су стигли неопажено, али су одмах почели да делују организовањем антисрпских демонстрација и нападом на поједине Србе. Бедри бег Пејани, Реџеп Митровица и други чланови Комитета постали су и чланови Албанског народног савеза и већином се приклонили групи Џафера Ибрахима Деве.

Квислиншким формацијама у Косовскомитровачком округу руководио је Албански народни савез основан јуна 1941. године. У овој организацији, условно речено, постојале су две „супротстављене“ струје: проиталијанска – на челу са Ферхат-бегом Драгом, и пронемачка – на челу са Џафером Ибрахимом Девом. Док је прва радила на припајању округа „Великој Албанији“, друга је била за формирање аутономне Албаније на Косову и Метохији под немачким протекторатом. Обе групе су биле против НОП и против прикључења округа Србији али су, под притиском Немаца, биле присиљене да преговарају и чине одређене уступке српским квислинзима.

Албански народни савез формирао је своју омладинску организацију којом је руководио учитељ Бедри Ђинај, школован у Италији. Он је одмах по доласку организовао спаљивање свих књига на српском језику у библиотекама основне школе и гимназије.

И у делу Косова и Метохије који је био у саставу Албаније вулнетари су се борили против јединица НОВЈ. Они су били ангажовани у борбама против НОВЈ у Црној Гори. Вулнетари су се истакли у пљачкама, протеривању насељеника и паљењу њихових села.

Да би се супротставили ширењу НОП на Косову и Метохији, албанска квислиншка влада је августа 1943. године донела декрет о оснивању добровољачке албанске милиције. Намера је била да се постојећи добровољци престоје у војне јединице и ставе под јединствену

команду како би се ефикасније користили против јединица Народноослободилачке војске Југославије. Капитулација Италије спречила је спровођење овог плана.

Што се тиче албанске тзв. регуларне војске, на Косову и Метохији је био лоциран 1. ловачки пук чија је команда била у Пећи. Припадници тог пука били су из јужне Албаније и италијанска команда је његово људство сматрала непоузданим због великог броја дезертера. Априла и маја 1943. године од Албанаца са Косова и Метохије формиран је 4. ловачки пук са седиштем у Приштини. Команданта овог пука, пуковника Реџепа Гиљанија, Џафер Ибрахим Дева је заврбовоао да ради за *Абвер* и пук је заједно са Немцима учествовао у разоружавању италијанске војске приликом капитулације. Први пук имао је око 2.400, а други око 2.000 војника и оба су била у саставу 1. албанске ловачке бригаде.

Албанска квислиншка милиција била је јачине једног батаљона и, као и остале квислиншке снаге, служила је искључиво за борбу против НОВЈ. Ова формација је учествовала у борбама против партизана и била позната по злостављању цивилног српског и јеврејског становништва.

На политичком плану, националистичке снаге на Косову и Метохији ужурбано су приступиле припремању, а потом и стварању политичке организације којој су дали назив Друга призренска лига. Сам назив ове политичке организације није узет случајно, већ је представљао континуитет и наслањање на политичке циљеве и идеологију Прве призренске лиге, основане 1878. Пошто се организационо конституисала, Друга призренска лига почела је да спроводи своје ставове. Њен председник Бедри бег Пејани се 29. марта 1944. године писмом обратио вођи немачког Рајха Адолфу Хитлеру са молбом да се изврши „милитаризација Косова и ослобођених албанских подручја под немачким вођством”. Он је величао јунаштво немачке војске која је 1941. године „ослободила” Косово и Метохију, а у предстојећим борбама остварило би се „коначно ослобођење албанског народа на страни немачког Рајха”. Под појмом „милитаризација Косова и других албанских подручја” Бедри бег Пејани је подразумевао стварање војне организације која би обухватала од 120.000 до 150.000 војника. Сматрао је да би таква војна снага могла успешно да се бори са снагама НОВЈ до коначне победе, а после рата да брани тековине те победе. Рајхсфирер СС Хајнрих Химлер је, поводом тога, 4. маја 1944. године написао: „Веома поштовани партијски друже Ламерсу! Добио сам ваше писмо од 29. априла заједно са преписом дописа председника Централног комитета Друге призренске (албанске) лиге из Призрена. У овом тренутку



Припадници албанских оружаних формација које су сарађивале са немачким нацистима и италијанским фашистима (Музеј жртава геноцида)

Members of Albanian armed formations that collaborated with German Nazis and Italian fascists (Genocide Victims Museum)





Припадник албанских оружаних формација које су сарађивале са немачким нацистима и италијанским фашистима (Музеј жртава геноцида)

Member of Albanian armed formations that collaborated with German Nazis and Italian fascists (Genocide Victims Museum)



Албанци су са одушевљењем дочекали немачке нацисте (Музеј жртава геноцида)

Albanians enthusiastically welcomed German Nazis (Genocide Victims Museum)



Злочини Албанаца над Србима на Косову и Метохији (Војни музеј - Београд)

Crimes committed upon the Serbs by Albanians in Kosovo and Metohija (Military Museum - Belgrade)

1. албанска дивизија налази се у формирању. Како она стоји, идем на формирање 2. дивизије, а затим на формирање једног албанског корпуса. Био бих вам захвалан када бисте председнику Лиге нагостили да ће рајхсфирер СС, после формирања 1. дивизије, одмах мислити на формирање следећих јединица”.

Најзначајнији припремни састанак за оснивање Друге призренске лиге одржан је септембра 1943. године у Призрену, а оснивачка скупштина од 16. до 19. септембра исте године, такође у Призрену. Припремном састанку присуствовали су представници са Косова и Метохије, из Дебра, Струге, Туза и Улциња, а оснивачкој скупштини представници префектура: Косовске Митровице, Приштине, Сјенице, Пећи, Призрена, Дебра и Тетова. Истакнута личност у иницијативној групи за стварање Друге призренске лиге био је Џафер Ибрахим Дева у коме је немачка обавештајна служба имала велики ослонац. Већ на оснивачком састанку је речено да Трећи рајх придаје велики значај овоме скупу и оснивању Лиге која има за циљ „одбрану албанске земље”.

У Призрену је (16–19. септембар 1943. године) основана Друга призренска (Албанска) лига која је прокламовала идеју уједињења Косова и Метохије, Дебра, Струге, Улциња и Туза са Албанијом при чему је тражено да се „Великој Албанији“ припоји и Косовско-митровачки округ. На скупштини је изабран Централни комитет Лиге са председником Реџепом Митровицом. Ускоро су и у осталим крајевима Косова и Метохије формирани окружни, срески, општински и сеоски комитети Лиге.

Друга призренска лига је окупила најистакнутије сараднике окупатора од којих су многи били ратни злочинци. Припреме за њено оснивање отпочеле су одмах после пада Мусолинија и у њима су најактивније учествовали Џафер Ибрахим Дева, Бедри бег Пејани, Аћиф Хаџиахметовић Бљуца и Арслан Бољетинац заједно са шефом Првог одељења београдског *Абвера* капетаном др Јозефом Матлом и СС капетаном Гинтером Хаузингом. Циљ Лиге била је заштита „ослобођених“ земаља и других наводно албанских територија. Било је предвиђено организовање војне обуке омладине и свих Албанаца до 60 година старости. Учесници обуке полагали су заклетву и били разврстани у војне формације, али су живели у својим кућама. Спадали су под Општу команду Друге призренске лиге и предвиђало се ангажовање официра и подофицира, уз помоћ албанске владе.

Капитулација Италије није изненадила албанске квислинге јер је *Абвер* уз помоћ својих сарадника Џафера Ибрахима Деве, Ага Агаја, Бајазита Бољетинца, Реџепа Гиљанија, Вехбија



Фрашерија, Џевата и Рифата Беголија и других предузео мере да се за разоружавање италијанске војске ангажују све постојеће албанске квислиншке снаге и становништво. У наредби Врховне команде Вермахта од 8. септембра 1943. године, која се односила на разоружање италијанских трупа, наводи се: „У Албанији се, уколико нема довољно домаћих снага, има за нас ангажовати становништво одузимањем италијанског наоружања. При том Албанцима најавити државну независност“.

Планирана велика акција Друге призренске лиге, чији је циљ милитаризација Косова и Метохије, на војном плану није изведена онако како је била замишљена, односно понуђена вођама нацистичке Немачке. Након свих разговора и покушаја да се на Косову и Метохији од албанског људства створи више војних јединица само је створена 21. брдска СС дивизија *Скенгербеј*. Међутим, подбацило се и у њеном стварању.

Седиште дивизије *Скенгербеј* било је у Призрену, а њене јединице биле су распоређене на територији Косова и Метохије, западне Македоније и делова Црне Горе. Оне су биле употребљаване у борби против НОВ Југославије и НОВ Албаније, као и за обезбеђење саобраћајница и важних привредних објеката, пре свега рудника које су експлоатисали Немци.

Из извештаја Шмидхубера, команданта те дивизије, о формирању и стању 21. брдске СС дивизије *Скенгербеј* од 2. октобра 1944. године, види се да нису биле извршене ни основне припреме за њено формирање. Не само да нису биле извршене припреме, већ се појављивао и отпор. Поред оваког стања, Шмидхубер је навео да је постојала и усмена пропаганда против формирања дивизије. Немачки официри вршили су активну пропаганду путем јавних зборована којима су народу објашњавали циљ стварања дивизије. Сама процедура регрутовања људства за дивизију није задовољавала основне захтеве. Позиву за регрутацију одазвао се само део становништва из економски средњих и сиромашних слојева, док је код имућнијих то био ређи случај. Поред тога, одрасли и јачи мушкарци су остајали код својих кућа, док су се мање способни одазивали војном позиву за регрутацију.

Како је Шмидхубер навео у поменутом извештају, постојећа власт није ништа предузела како би се регрутовали они који се нису одазвали позиву. Народ није придавао велики значај формирању дивизије и према томе се односио незаинтересовано. Поред агитације и пропаганде нису биле извршене ни друге припреме за формирање дивизије (смештај људства и руководећег особља, одећа, опрема и друго). У првом реду нису биле обезбеђене смештајне просторије – прихватни логори. Постојећи су били врло запуштени и требало



Југословенски војници поред свог друга, жртве албанског злочина (Војни музеј - Београд)

Yugoslav soldiers next to their comrade, victim of an Albanian crime (Military Museum - Belgrade)



Албански злочини над Србима на Косову и Метохији  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Crimes committed upon the Serbs by Albanians in Kosovo and Metohija  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)

их је реновирати, а неке и изнова правити. То је био један од разлога што је до 1. маја 1944. године у дивизију било регрутовано само 10.000 људи иако се очекивао знатно већи број.

Поред поменутог, дивизија није имала ни обучени руководећи командни кадар. Он је попуњаван захваљујући војном административном особљу које је имало војно, односно ратно искуство. Тако су официри из раније војне администрације постајали команданти батаљона, а ранији финансијски официри командири чета, док су војни службеници постајали командири водова. Како је сматрао командант те дивизије, на овај начин се учинило најбоље што се могло учинити, тј. административна управа СС је дала највећи допринос формирању дивизије.

Значајну помоћ у формирању дивизије учинио је опуномоћеник рајсфирера СС у Тирани доделивши јој полицијске официре и подофицире као инструкторе. Они су одиграли велику улогу у обучавању основног састава дивизије. Поред тога, и 21. брдски армијски корпус је доделио дивизији једног официра и дванаест подофицира, такође као инструкторе. На крају, ни штаб дивизије није био комплетан. Његов састав употпунио је начелник главне управе СС трупа тако што је своје стручно особље прекомандовао у дивизију и тако формирао њен штаб.

После шестонедељне обуке СС дивизија *Скенгербеџ* је ступила у оружане акције против јединица НОВЈ. Осим што је једном изненадном акцијом ухапсила 281 Јевреја није имала значајнијих „резултата“ који би пред немачким нацистима оправдали постојање ове војне формације. У тежим борбеним окршајима људство је напуштало положаје. Њене јединице су углавном водиле борбе против јединица НОВЈ на територији Косова и Метохије, у западном делу Македоније и у Црној Гори.

Капитулација Румуније и бугарске војске у савезу сила Осовине изазвала је још већу војно–политичку кризу на балканском ратишту. Ова криза оставила је велике последице на СС дивизију *Скенгербеџ*. Почела су масовна дезертирања, нарочито у делу Македоније, и то од Тетова до Гостивара. После пријема оружја и униформи овде је дезертирао целокупни кадровски састав 1. планинског ловачког СС пука са око 1.000 људи. У Тетову су, поред дезертирања, приређене и антинемачке демонстрације. Утврђено је да је до 1. октобра 1944. године дезертирало 3.425 Албанаца из састава СС јединица што је значило да је СС дивизија *Скенгербеџ* била преполовљена. Од укупног броја подофицира било је 38 Албанаца, а од војника – 499 Албанаца.



Централни комитет Друге призренске лиге је прву седницу након оснивања одржао 16. јануара 1944. године и на њој је усвојио Статут. Пошто због здравствених разлога Реџеп Митровица није могао да обавља функције председника Владе и Лиге, за председника је изабран Бедри бег Пејани. Следећа седница одржана је 16. јуна исте године и на њој је дошло до међусобних оптужби због крађе новца који је прикупљан по срезовима и упућиван комитету. На тој седници је за председника изабран Џафер Ибрахим Дева који није био присутан, па је Арслан Бољетинац упућен у Тирану како би прибавио његову сагласност. Комитет је одржао још један састанак, а Лига се распала у новембру 1944. године.

Друга призренска лига била је најзначајнија албанска квислиншка организација у служби Немаца на Косову и Метохији. Она је била на челу борбе против НОВЈ, окупљајући у својим редовима све националистичке елементе међу Албанцима на Косову и Метохији. Немцима је била потребна јер су међу косовским албанским квислинзима имали јачи ослонац него у Албанији. На формирању Лиге био је ангажован др Јозеф Матл, немачки обавештајац Гестапоа у Београду.

Батаљони Друге призренске лиге нису били једина оружана снага за борбу против НОВЈ на Косову и Метохији. То су биле и добровољачке формације, организоване на принципу „једно село – једна борбена група” да би у већим акцијама били сврставани у чете и батаљоне. Лига се свестрано ангажовала на формирању Косовског пука и 21. СС дивизије *Скендербеј*.

Формирање Косовског пука почело је у октобру 1943. године. На том задатку је ангажован потпуковник Бајазит Бољетинац (регрутовање добровољаца). На подручју Косовске Митровице су, ради истог задатка, у новембру 1943. године боравили Џафер Ибрахим Дева и Аго Агај. Овде се јавило око 400 жандарма који су представљали језгро нове јединице, с обзиром на искуство и обученост (јер су били припадници албанске жандармерије који су формално били припадници Српске државне страже у Косовској области која је формално била саставни део Србије под немачком окупацијом). За подручје Гњилана је био задужен Кемал бег, док је у Приштини и околини задатак прикупљања регрута имао Маљуш Косова, повереник Џафера Ибрахима Деве и власник хотела „Скендербег“. Људство из Подујева, Вучитрна, Приштине, Урошевца и Гњилана упућено је, крајем новембра исте године, у Косовску Митровицу. Ту је прикупљено око 1.200 добровољаца који су у социјалном погледу представљали „друштвено дно” и били склони пљачки и убиству. Припадници јединице су



Српска жртва албанског терора на Косову и Метохији  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Serbian victim of the Albanian terror in Kosovo and Metohija  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)



Албански ратни злочинци над телима убијених Срба (Музеј жртава геноцида)

Albanian war criminals over the bodies of murdered Serbs (Genocide Victims Museum)

имали италијанске униформе и беле албанске капе. Камионе за превоз људи и материјала су добили од Немаца. Официрски кадар су чинили официри албанске војске и официри Албанци који су формално били у саставу Српске државне страже у Косовској области.

Командант пука био је потпуковник Бајазит Бољетинац. Команданти батаљона су били капетан Расим Дајчи, родом из Косовске Митровице, доведен из Албаније ради ове дужности; потпоручник Јусуф Бољетинац из Косовске Митровице (брат Бајазита Бољетинца) који је био и председник општине у Ракошу, као и поручник Ризо Агај из Албаније. Ађутант команданта је био Тефик Бектеши из Вучитрна, а пратилац Бајазитов брат Исмет Бољетинац, у чину заставника. На челу штабне чете је био потпоручник Мехмед Градица из Дренице. Међу официрима су били и Бислим Бајгора из околине Косовске Митровице, Хусеин Грдовци из околине Подујева, који је био и командир затвора у Косовској Митровици, Каплан Бољетинац и други.

Генерал Милан Недић, председник квислиншког тзв. Министарског савета у Србији окупираној од немачких нациста, био је против укључивања албанских жандарма из Српске државне страже у Косовски пук, али су албански квислинзи имали немачку подршку и нису морали да поштују наређења председника квислиншке тзв. српске владе под немачком окупационом управом генерала Милана Недића иако су му формално били подређени на северу Косова. Формирање пука завршено је до 2. децембра 1943. године.

Доласком Косовског пука у Пећ повећала се опасност за Србе у том граду. Џафер Ибрахим Дева и Бајазит Бољетинац су посетили пећког префекта Џељаља Превезу и од њега добили списак сумњивих особа. Мехмету Градици дато је наређење да људе са списка пронађе и ухапси. Није познато колико је људи било евидентирано, али је познато да је Мехмет Градица прве вечери лично убио седморицу Срба. Пресуде су, наводно, доносили Бећир Маљоку из Призрена и Кемал бег из Приштине јер су, према речима припадника Косовског пука, њих двојица имали најшира овлашћења.

После хапшења и убијања људи са списка сумњивих особа наступила је општа хајка на недужне цивиле која је почела у ноћи између 3. и 4. децембра 1943. године и трајала до 8. децембра када су припадници Косовског пука напустили Пећ. Масовно хапшење људи одвијало се у свим деловима града. Град је био у тоталној блокади. Припадници Косовског пука су упадали у српске куће и, наочиглед жена и деце, пребијали и одводили мушкарце.

Српски цивили су након хапшења одвођени у затвор у Шеремет кули, а такође су затварани и у кулама Зејнел-бега и Шевћет-бега Махмутбеговића. У затвор је претворена



кафана „Балкан“ и кафана у власништву Салија Даке. Неки цивили били су затворени у просторијама префектуре и општине. Велики број затвореника злостављан је и мучен на различите начине. Ноћу су извођени на стратиште. Пре тога су им скидали одећу и обућу. Ухапшени су одвођени у оближње винограде и брда. После убиства тела усмрћених Срба бацана су у канале за наводњавање, у јаркове и у реку Бистрицу.

Злочини нису вршени само у Пећи. У Истоку је ухапшено 20 људи. У Ракошу је, такође, ухапшен велики број људи. Жртве су најчешће били угледни и имућни људи, познати трговци, кафеџије, земљорадници, бивши државни чиновници, пензионисана војна лица и занатлије.

Косовски пук је формиран специјално за борбу против НОВ на Косову и Метохији и у Албанији. У Косовској Митровици су се прикупљали добровољци из Гњиланског, Неродимског, Вучитрнског, Грачаничког и Лапског среза. Пук је 3. децембра 1943. године кренуо у Пећ, а успут су му се прикључивали добровољци из Дренице и Истока.

У Пећи је починио многе злочине о којима је Месни комитет обавестио Обласни комитет КПЈ: *„Гарда белокапаца Цафера Деве починила је овде њаква зверство да се слична не њамће у Пећи. До сада се зна да има око 50 мртвих из месџа, док у околини изгледа да их је било 30–40. Верује се да има жрџава мноџо више, будући да су измасакриране лешеве бацали ноћу у Бистџрицу, моџуће је да је неке брза вода однела. Већина њобијених издахнула је њре од мучења неџо од дирекџних њоџодака куршума...“*

Пук је из Пећи, преко Ђаковице, продужио за Призрен, али сем појединачних малтретирања у овим местима нису вршена убијања. У Призрену му се прикључио Аџо Аџај са једним батаљоном. Косовски пук је имао 1.500 људи распоређених у пет батаљона. Из Призрена је ишао у Скадар, затим у Тирану и на крају у јужну Албанију где се борио против НОВ Албаније, при томе тероришући и убијајући многе недужне грађане.

Косовски пук је остао упамћен по суровим убиствима, пљачки и терору нарочито над незаштитеним цивилним становништвом. Крајем марта 1944. године ова јединица се распала. Највећи део њених припадника ступио је у 21. СС дивизију *Скенџербеџ*.

Друга призренска лига је имала изузетно значајну улогу у формирању 21. СС дивизије *Скенџербеџ*. Још у другој половини 1943. године, Немци су преко квислинга мобилисали Албанце за 13. СС *Ханџар* дивизију у којој су већину чинили муслимани из НДХ. После обуке у Немачкој и Француској дивизија је враћена и учествовала је у борбама против НОВЈ у



Немци и Албанци пале српска села на Косову и Метохији  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Germans and Albanians burning Serbian villages in Kosovo and Metohija  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)



Немци и Албанци пале српска села на Косову и Метохији  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Germans and Albanians burning Serbian villages in Kosovo and Metohija  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)

источној Босни одакле су војници са Косова и Метохије враћени на Косово и Метохију да би послужили као језгро дивизије *Скендербеџи*.

Немци су настојали да за СС дивизију *Скендербеџи* мобилишу и Албанце, ратне заробљенике који су априла 1941. године заробљени као југословенски војници. Њих око 4.000 је ослобођено и упућено кућама. На Косову и Метохији су им приређивани свечани дочеци на којима су их поздрављали припадници Призренске лиге, захваљујући се Хитлеру на великодушности. Некадашњи заробљеници су добијали 15 дана одсуства и налог да се потом јаве ради ступања у јединицу. Један број је успео да избегне ову обавезу склањајући се у суседна места или код пријатеља. Они се нису одазивали позиву СС дивизије *Скендербеџи* зато што нису желели да учествују у ратним операцијама које су се већ увелико одвијале крајње неповољно по војне снаге сила Осовине.

Немци и њихови албански сарадници су, уз пуно ангажовање Друге призренске лиге и албанске владе, успели да формирају дивизију. Команда дивизије била је у Призрену, а јединице су распоређене углавном на Косову и Метохији. Химлеров опуномоћеник у Тирани ставио је дивизији на располагање СС официре који су изводили обуку.

За дивизију је до 25. септембра 1944. године било регрутовано 11.398 лица, од којих је проглашено способним 9.275, а у њу је ступило 6.491. Велики број војника је бежао па је у Ратном дневнику Групе армија Ф констатовано да је до 15. септембра исте године дезертирало 1.176 Албанаца. Због дезертерства, а још више због великих губитака у борбама против НОВЈ, дивизија је октобра 1944. године преформирана у Борбену групу *Скендербеџи*. Постојећем саставу од око 3.000 Албанаца додато је и око 4.000 немачких морнара из Грчке. Група је имала три батаљона лоцирана у Приштини, Пећи и Ђаковици.

Двадесет прва СС дивизија *Скендербеџи* учествовала је у борбама против НОВЈ у источним деловима Црне Горе (Плав, Андријевица). Заједно са око 1.000 добровољаца, 1 албанским пуком и жандармима, била је ангажована у операцији *Драуфјенјер*. Јединице 2, 3, 5. и 17. дивизије НОВЈ су јој у тим борбама задале одлучујуће ударце и разбили је. Оцењујући њену борбену вредност у операцији *Драуфјенјер*, Команда дивизије је у једном извештају посебно истакла подофицирску школску чету састављену од бивших ратних заробљеника која је скоро уништена. За остале се наводи да су се истицали истрајношћу. За албанску милицију и војску је у истом извештају констатовано да су без икакве борбене вредности. Међутим, сви заједно су се „истакли“ злочинима и убијањем старца, жена, девојака и деце у селима на Чакору.





Операција „Дрзник“: Српска деца из села Горња Ржаница, срез Андријевички, посматрају немачког фотографа јула 1944. године (вебсајт: Банденкампф)

Operation „Daredevil“: Serbian children from the Gornja Ržanica village, Andrijevica County, looking at German photographer during July 1944 (website: Bandenkampf)

Припремајући се за борбу против НОВЈ, комитети Друге призренске лиге су се у неким местима трансформисали у комитет *Balli Kombëtar* – националистичку организацију основану на тлу Албаније новембра 1942. године на челу са Мидхатом Фрашеријем. Борили су се за окупљање свих Албанаца у границама „етничке“ Албаније и за успостављање републике. Циљ ове организације био је стварање „Велике Албаније“ којој би се припојиле територије Косова и Метохије, дела источне Црне Горе и западне Македоније. После капитулације фашистичке Италије балисти су се ставили у службу немачког окупатора.

Албанске квислиншке снаге на Косову и Метохији су, и после слома војне побуне у фебруару 1945. године, због дејстава НОВЈ / ЈА (побуна је почела у децембру 1944) наставиле да делују. Мање групе су опстајале све до 1947. године. Њихово деловање се заснивало на илегалном раду иако је и у том периоду било случајева појединачних убиства и рањавања војника, милиционера и цивила, као и уништавања државне и приватне непокретне и покретне имовине.

\* \* \*

На изложби Музеја жртава геноцида под називом *Прећупани злочин: Зверства албанских квислинга над Србима и Јеврејима на Косову и Метохији у Другом светском рату* представљене су документарне фотографије из збирки и фондова Музеја жртава геноцида, Архива Југославије, Војног музеја и Етнографског музеја, као и фотографије преузете са два интернет портала (*Bandenkampf in Jugoslawien 1941–1945* и *Albanian History*).

Представљени су и факсимили архивских докумената из фондова Музеја жртава геноцида и Архива Југославије.

На изложби је, такође, могуће видети и пешадијско наоружање војних формација које су дејствовале на Косову и Метохији у Другом светском рату. Представљено је и лично наоружање истакнутих припадника југословенског партизанског покрета на Косову и Метохији. Сви поменути предмети део су збирки Музеја Југославије и Народног музеја – Крушевац.

Такође, део експоната у виду појединих сегмената традиционалне народне ношње Срба из више регија у оквиру АП Косово и Метохија уступио је Ансамбл народних песама и игара Косова и Метохије „Венац“.

Циљ изложбе је да објективно и целовито прикаже страдања цивилног српског и јеврејског становништва на подручју АП Косово и Метохија у периоду италијанске и немачке

окупације (април 1941 – новембар 1944) у контексту ратног стања и других дешавања у Другом светском рату.

Фокус изложбе је на злоделима почињеним над Србима и Јеврејима који су претрпели најмасовније страдање, као и на извршиоцима злочина – припадницима албанских квислиншких формација и организација, сарадницима немачког и италијанског окупатора.

Изложба на целовит и објективан начин представља трагичне догађаје на подручју АП Косово и Метохија током окупације Краљевине Југославије у Другом светском рату, нарочито ако имамо на уму да је у питању указивање на једну од најтежих тема која се примарно огледа у злочинима и страдањима цивила у ратна времена.

Поштујући историјски утврђене чињенице о Другом светском рату у окупираној Југославији, нарочито у области АП Косово и Метохија, аутор се трудио да објективно и са емпатијом представи страдање Срба и Јевреја у контексту ратних збивања. Такође су, у значајном сегменту изложбе, представљени и злочинци (инспиратори, наредбодавци, извршиоци и саучесници) јер је веома важно да се зна ко су они, а нарочито је важно да разликујемо степен одговорности за извршене злочине.

Битно је нагласити и то да никада читави народи не могу да снесу одговорност за злочине конкретних колективних организација и покрета, наоружаних формација и појединаца.



Манастир Пећка патријаршија, новембра 2007. године (аутор фотографије Ненад Антонијевић)

Holy Patriarchate of Peć Monastery, November 2007 (photo by Nenad Antonijević)





Манастир Високи Дечани, новембра 2007. године (аутор фотографије Ненад Антонијевић)

Holy Monastery of Visoki Dečani, November 2007 (photo by Nenad Antonijević)

## ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

### Објављена архивска грађа

- *Албански злочини над Србима на Косову и Метохији у Другом светском рату: документи*, приређивач Ненад Антонијевић, уредник Јован Мирковић, Музеј жртава геноцида, Београд, 2009. (друго измењено и допуњено издање).

### Литература

- Ненад Антонијевић, *Косово и Метохија 1941–1945. година – рајни злочини*, уредник др Вељко Ђурић Мишина, Библиотека: докторске дисертације, Музеј жртава геноцида, Београд, 2017.

Аутор изложбе захваљује свим појединцима и установама који су својом несебичном сарадњом, саветима, сугестијама и на друге начине допринели реализацији изложбе и каталога изложбе.

Истовремено, аутор дугује захвалност целокупном тиму стручњака Музеја жртава геноцида, нарочито др ум. Николи Радосављевићу, аутору поставке, без којих не би дошло до реализације овог пројекта, као и његовим сарадницима.

Аутор изражава посебну захвалност члановима Групе за научно–истраживачки рад Музеја жртава геноцида за показано разумевање за активности аутора изложбе које нису биле део програма рада наше Групе.

Изражавам захвалност Министарству културе и Фондацији Музеја жртава геноцида на челу са управитељем Станком Дебељаковићем на подршци у реализацији овог подухвата.





Злочин балиста над Србима  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Crimes committed upon the Serbs by Albanian quislings  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)



Злочин балиста над Србима  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Crimes committed upon the Serbs by Albanian quislings  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)





Злочин балиста над Србима  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Crimes committed upon the Serbs by Albanian quislings  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)



Злочин балиста над Србима  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Crimes committed upon the Serbs by Albanian quislings  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)





Злочин балиста над Србима  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Crimes committed upon the Serbs by Albanian quislings  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)



Злочин балиста над Србима  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Crimes committed upon the Serbs by Albanian quislings  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)





Злочин балиста над Србима  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Crimes committed upon the Serbs by Albanian quislings  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)



Злочин балиста над Србима  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Crimes committed upon the Serbs by Albanian quislings  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)

Ever since 1878 and the formation of the Albanian League (later also known as the First Prizren League), then throughout the 20<sup>th</sup> century and the first decade of the 21<sup>st</sup> century, in Kosovo and Metohija there was a clearly expressed intolerance of the Albanian political, intellectual and economic elite towards the Serbian people, which during extraordinary circumstances (world wars and other armed conflicts), with the presence of military forces of foreign countries, escalated into open terror and crimes.

The elite of the Albanian people advocated the idea of creating a “Greater Albania“ and in that way ideologically directed the majority of the Albanian population in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija which was mostly rural and had a low level of education.

After the so-called “April War“ of 1941, the territory of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, according to the agreement between Fascist Italy and Nazi Germany on the 23<sup>rd</sup> of April 1941, it was divided among the Italian, German and Bulgarian occupiers. The largest part of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija remained under Italian occupation and was annexed to “Greater Albania“ by the royal decree and the decree of the royal deputy from the 12<sup>th</sup> of August 1941. Prizren region, Metohija, central part of Kosovo, part of Nerodimlje and Gornje Pomoravlje, Drenica, and from April 1942, Ibarski Kolašin, were assigned to Italy and were annexed to “Greater Albania“. The northern part of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija (Kosovska Mitrovica and Vučitrn), as well as Malo Kosovo (Podujevo) was assigned to Germany. These territories were included in the Serbian administrative area as the Kosovo region in the rank of district in which the Albanian quislings had the *de facto* civil authority. Kačanik, Sirinić County, part of Nerodimlje and Gornje Pomoravlje were given to Bulgaria.

The majority Albanian community welcomed the occupation of the Kingdom of Yugoslavia as liberation and supported the actions of their politicians and armed compatriots.

Volunteers of the WW1 Salonica front, colonists and residents were the first to be hit by the terror of the Albanian quislings in 1941.

The most drastic examples of terror by the Albanian quisling formations, but also by the occupying forces (Germans, Italians, Bulgarians), during the period of occupation of the area of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, were the crimes against the Serbian civilian population of the Orthodox faith, then the suffering of the Serbian Orthodox Church (attacks on monasteries, churches and other religious buildings, monastics and clergy) as well as the Holocaust against members of the small Jewish community, especially in Priština.

The visit of Mustafa Kruja, the Prime Minister of the Albanian Government, to the Autonomous Province of Kosovo and Metohija in the end of June 1942 hinted the complete exodus of the remaining Serbian civilian population from the whole region. For this reason, orders were issued through prefects and vice prefects that all Serbian natives should be declared as settlers and that, on this basis, with the help of the Italian and German services, they were to be expelled to central Serbia or to be transported to concentration camps and internment camps. At the end of June 1942 a large number of Serbs were killed in the vicinity of Priština. During the second half of the same year Albanian quisling formations intensified their terror in almost all Serbian villages and settlements.

One of the most massive crimes committed against the Serbian civilian population took place in Peć and its surroundings in the last months of 1943, immediately after the capitulation of Italy, when hundreds of Serbs were killed. The massacre of Serbs in and around Uroševac took place during September 1943 when several dozen Serbs were killed. The mass killing of Serbs was also carried out in the first decade of December 1943 in Peć and the surrounding villages, and the largest number of crimes were committed by members of the Albanian quisling formation called the Kosovo Regiment.

The Albanian quislings did not kill the civilian population (mostly Serbs) only in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, but also in western and southern Serbia, in Čakor and in Polimlje, in Rožaj and Tutin, which were part of the Prefecture of Peć as well as in Deževa county, which was part of the District of Kosovska Mitrovica.

A great crime against the civilian Serbian population was committed in the village of Velika on Mount Čakor on the 28<sup>th</sup> of July 1944 when members of the 21<sup>st</sup> German SS Division *Skanderbeg*, which consisted of Albanian quislings from the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, brutally killed at least 428 villagers, mostly children, women and old people.

The Serbian and Jewish population of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija





Део задруге Микаила Мартаћа, Плавково у Подбуковику 1937 године (Етнографски музеј - Београд)

Part of Mikail Martać's family, Plavkovo in Podbukovik 1937 (Ethnographic Museum - Belgrade)

were killed in the camps and in the prisons formed by the Italian, German and Bulgarian occupiers, as well as the Albanian Quislings. The most notorious prisons were in Gnjilane, Peć, Priština, Uroševac, Đakovica... In the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, places of worship and other facilities as well as members of the clergy of the Serbian Orthodox Church, were killed en masse. Monasteries, churches, cemeteries were destroyed and devastated... The clergy and monks of the Serbian Orthodox Church were expelled, abused and killed.

During WW2 numerous political organisations and armed forces of the Albanian quislings who were responsible for most of the crimes committed against the civilian Serbian, Jewish and Roma population, operated on the territory of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. The degree of responsibility is of a different scope – from inspirers, organisers and commanders to commanders of armed gangs and other individuals who were direct perpetrators and accomplices. In particular, armed groups under the leadership of Albanian quislings dominated, either as part of the occupation forces or as independent units without command control in the system of subordination and chain of command, which greatly influenced the scope and character of crimes and the precarious and unsafe position of the civilian non-Albanian population, before of all Serbian Orthodox faiths.

The Italians formed auxiliary paid police, paramilitary volunteer formations and a battalion of the quisling militia from the Albanian population.

The most important quisling Albanian armed formations that committed crimes were the *Volnetars* - volunteers, the gendarmerie, the militia, the Kosovo Regiment, the battalion of the Second Prizren League, members of the 13<sup>th</sup> SS Division *Handschar* and the 21<sup>st</sup> SS Division *Skanderbeg*, members of the German intelligence services as well as ballistas who committed the most crimes at the end of the occupation and the war.

As for the types of crimes committed against the Serbian and Jewish civilian population in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija we register the following atrocities which were mostly committed by Albanian quislings against Serbian civilians in that region in World War II: murders, attempted murders, intimidation, mistreatment, torture, poisoning, wounding, internment, imprisonment, arrest, beating, forced labor, blackmail, kidnapping, rape, usurpation of agricultural land, arable land, vineyards, forests, firewood, expulsion from property, theft, robbery, seizure or destruction of movable and immovable property, looting, theft of livestock. Particularly serious crimes were the abduction of women, girls, children, the rape of

women, the forced removal of girls from their parents' homes and marriages without their consent with a forced change of religion, as well as the demand for ransom for kidnapped Serbian civilians.

The Albanian quislings intended to destroy traces of the centuries-old existence and life of Serbs in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. Immovable and movable property was not only seized and appropriated, but also massively destroyed. Houses and other auxiliary facilities on rural estates were, in many cases, burned or demolished to the ground. The boundaries of the fields were destroyed. Sources of drinking water, especially wells, were often poisoned in order to make it impossible or at least difficult to live in the areas of Serbian estates in the event of the eventual return of the owners of the estate. Entire orchards and other plantations were destroyed. Village cemeteries were not only desecrated by demolishing tombstones and digging up graves, but oftentimes the entire cemeteries where members of several generations of a Serbian family or family communities were buried were destroyed or plowed over.

The same or very similar mass persecutions of Serbian civilians were carried out in the entire area of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. The most massive persecutions were carried out in villages where Serbian communities lived. In the face of Albanian terror, the Serbian population took refuge in central Serbia, Montenegro, in urban settlements and Serbian Orthodox monasteries in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija or fled to neighboring larger Serbian villages. The occupiers undertook punitive expeditions and sent Serbs to internment camps in Italy and Albania.

Part of the Serbian population was expelled from the Autonomous Province of Kosovo and Metohija or was forced to flee from this territory to avoid death. It is estimated that around 40,000 Serbs left the Italian, 30,000 German, and 25,000 Bulgarian occupation zones. The Serbs were leaving this area until August 1944.

According to our research, between 90,000 and 100,000 Serbs were interned or driven into exile. At the same time, according to our research, between 80,000 and 100,000 Albanians from the Autonomous Province of Kosovo and Metohija and Albania settled on the estates and land of the Serbs.

The regional Commission for the investigation of war crimes committed by the occupiers and their aids for the Autonomous Province of Kosovo and Metohija in the Democratic Federal Republic of Yugoslavia was formed only on the 11<sup>th</sup> of July 1945. During the Commission's work,

over ten thousand reports were collected, on the basis, out of which only 140 persons were charged with war crimes.

The only official state census of victims of WW2, which was carried out by Socialist Federal Republic of Yugoslavia in 1964, determined that 7,927 people died in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, according to their place of residence (4,029 Serbs, 1,460 Montenegrins, 2,127 Albanians and 74 Jews).

According to the data of the Genocide Victims Museum and according to previous research, no less than 8,063 names of victims were collected in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, according to the place of residence in World War II (at most 4,095 Serbs and 1,476 Montenegrins, total: 5,571).

The Serbian population of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija mostly died in direct terror perpetrated by Albanian quisling armed formations, gangs or individuals (around 7,000 victims) who acted independently or under the command of occupying armies, other formations and organs of the occupying authorities. Among the Serbs who died there were also victims who were killed by the occupying soldiers.

The estimates of the number of Serbs killed in the area of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija in the period between 1941 and 1945, in Serbian historiography, range between 10,000 and 12,000. According to our research and estimates, between 9,000 and 10,000 Serbs were killed in that area in the indicated period (almost a third of the total number of victims were colonists and settlers, mostly from Herzegovina and Montenegro, who moved to this territory in the period between two world wars).



# THE SUFFERING OF THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH

Already on the 17<sup>th</sup> of April 1941, in Prizren, the Albanian quislings, as city guards, broke into the Serbian Orthodox Church's seminary building and took away the keys to all the departments in the school at gunpoint. They drove the staff out of the premises at night. In the same night, a storehouse with provisions was robbed as well as the rector's bedroom and living room, and livestock from the seminary property was also stolen. The school property in Prizrensko polje was appropriated by Albanian Niazija Aljušanović. Several Serbian families who found refuge there were housed in the seminary's residential buildings.

The same fate befell the monastic school in the Visoki Dečani monastery although the Germans allowed the evacuation of staff and students. With the departure of the Germans and the arrival of the Italians, according to the decision of the Italian Command in Peć, the entire property of the early 14<sup>th</sup>-century Serbian orthodox monastery of Visoki Dečani was treated as war booty. Later, the Albanians took away the monastery buildings that were located outside the Visoki Dečani monastery as well as the power station, the lathe and two mills while they cut down the monastery's forest. At the head of the robbers was the Albanian Sali Rusta, the so-called Duke of the Arnauts, although in Turkish times he was the "defender" of the Visoki Dečani Monastery.

The Serbian orthodox church of the Holy Theotokos in Koriša near Prizren was completely destroyed by the Albanians. All the Serbian orthodox places of worship that were built by Serbian settlers (who settled in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija after the Balkan wars and WW1) in the area from Prizren to Đakovica were destroyed. The Serbian orthodox church in Novo Čikatovo, on the Kosovo Polje–Drenica railway, was looted and destroyed. At the beginning of the occupation in 1941, the Albanians demolished at least 16 Serbian orthodox churches in Peć, Istok, Đakovica and Drenica counties.

Orthodox priests from Bulgaria were brought to the area of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija under Bulgarian occupation in order to forcibly assimilate the Serbian

221-491

BROJ 22420

FEDERATIVNA NARODNA REPUBLIKA JUGOSLAVIJA  
DRŽAVNA KOMISIJA  
ZA UTVRĐIVANJE ZLOČINA  
OKUPATORA I NJIHOVIH POMAGAČA

**ODLUKA**

**o utvrđivanju zločina okupatora i njihovih pomagača**

ZLOČINAC:

Prezime i ime: БИНАК /БИНАН/ А Д И - Б Ј У П

Пribližna starost: око 50 год.

Narodnost: Дингар

Jedinica, zvanični položaj i čis: подник одреда наоружаних добровољаца и активни члан непријатељске шпијунске

Poslednje boravište: родом из Новог Села, зван Цој

Ostali lični podaci: Југословенски држављанин - у бекству.

**ЖРТВЕ ZLOČINA (OŠTEĆENICI):**  
(sa ličnim podacima)

Биди у појединостима одлуке.

**KRATAK OPIS I KVALIFIKACIJA ZLOČINA:**

Масовна и појединачна убиства. - Оружана и политичка служба оку-  
патору. - Шпијунска у српског ратног непријатеља. - Палебине и плаче. -  
Злостављање и мучење и принудно расељивање становништва. - Издајство.

У току рата и окупације Бинак је добровољно ступио у службу рат-  
ног непријатеља као окупатора, укључујући се претходно у мрежу неприја-  
тељске ратне шпијунске којом је руководио Хајдар Планаје те је деактивирао  
домаћи кинес окупатору због чега су деактивирали хашими, мучени и убијани.  
Затим је учествовао у организовању оружаних одреда који су у саставу оку-  
паторске силе борили се на страни непријатеља и вршили окупаторску власт,  
те је у истима био и подник једног одреда са којим је починио горње зло-  
чине.

Одлука о проглашењу Бинака Аџи-Ејупа за ратног злочинца (Архив Југославије, Фонд 110, Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача)

Decision on the announcement of Binak Adži-Ejup as a war criminal (Archives of Yugoslavia, Fund 110, State Commission for Determining the Crimes of Occupiers and Their Aids)

population. At first, these priests treated the Serbs leniently, emphasizing Orthodoxy as a common religion, but later they took more rigorous measures.

Serbian orthodox priests were unjustly imprisoned and abused by the Albanian authorities and vulnetars. At the beginning of the occupation, at least 14 priests and one nun were killed in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. Protopresbyter Andrija Popović from Istok was killed in his house in front of his family members. In Istok county, under the command of Ram Aliya, the vulnetari killed Hieromonk Nikodim (Radosavljević) from the Serbian orthodox monastery in Gorioč. The priest Stala Tijanić, whose house was bombed, was also killed. In the village of Ranilug near Gnjilane, the Albanians killed the priest Krsto Popović while the hieromonk Janićije (Milović) from the village of Binač disappeared. Monk Stefan (Živković) from the Serbian orthodox monastery of Visoki Dečani was killed in the village of Zočište near Orahovac and monk German was interned in Albania where he was killed by the ballistas. In Podujevo, Albanian quislings killed priest Aleksandar Perović. Todor Sekulić, a priest from Ljubizda near Prizren, succumbed to his wounds from a bomb planted in the the Serbian orthodox monastery of Visoki Dečani. In Kačanik, the Bulgarians also killed priest Stajko Popović from Prizren.

Hieromonk Damaskin (Bošković), abbot of the Serbian orthodox monastery of Devič in Drenica, was killed in April 1941 while trying to protect the monastery's property. The murder took place in a ferocious and beastly manner because the Albanians from the surrounding villages dragged Father Damaskin over the rocky ground, hit him with rifle butts, and killed him with rifle bullets. The church of Devič monastery in Drenica and the monastery quarters were burned on the 21<sup>st</sup> of November 1941. The property of Devič Monastery was taken away by the Albanians from neighboring villages. The monastery was badly damaged, property looted, forest and orchards destroyed, church bells stolen. Serbian orthodox places of worship in the vicinity of Đakovica suffered the most. Serbian orthodox churches were burned and destroyed in Bistražin, Šeremet, Donje Ratište, Punoševac, Pacaj, Nec and Rastavica. Serbian orthodox churches in the village of Banjica near Orahovac and in Novo Čikatovo in Drenica were also destroyed.

Serbian orthodox places of worship were also devastated in Samodreža, Štimlje near Uroševac, Siga near Peć, Banjska near Vučitrn, Crkolez near Istok, Veliki Belačevac near Lipljan, Pomazatin near Priština, Banja near Srbica, Drenica as well as in Podujevo and Ibarski Kolašin. In Duboki Potok, in 1944, the old Serbian orthodox place of worship was looted, a large number of books from the 18<sup>th</sup> and 19<sup>th</sup> centuries were destroyed and all the tombstones in the church yard were broken.

Albanians desecrated a large number of Serbian orthodox cemeteries by breaking monuments and crosses while grave plots were plowed.

Numerous cultural and historical monuments of the Serbian people were destroyed, such as the monument to Sima Igumanov in Prizren, the monument to Grigoriy Shcherbina, the Russian Consul from the Ottoman era and the protector of the Serbs who was killed by an Albanian from Gnjilan.

During 1942, Albanian policemen used the premises of the Serbian orthodox church in Istok as a prison for arrested Serbs. During the arrest of hostages, Serbian orthodox priests were also often arrested.

On the 23<sup>rd</sup> of November 1942, 30 Serbian hostages were arrested in Kosovska Mitrovica among whom were six Serbian orthodox priests. Fourteen Serban orthodox priests passed through the prison in Kosovska Mitrovica. Among the 30 hostages the priests were: Anđelko Šopić, Stojan Gvozdić, Bojko Cvetković, Vladimir Popović, Jerotije Čeković and Momčilo Nešić. Albanian gendarmes, under the command of Husein Grdovci, often beat them. Serbian orthodox priests were even mounted. In this prison, in 1943, the following priests were shot: Tihomir Popović from Jošanica near Leposavić, Čedomir Bačanin from Krčevo and Petar Milikić from Slatina near Čačak who was arrested in the Ibar valley. After a short stay in the prison in Kosovska Mitrovica priest Momčilo Nešić was taken to the Banjica concentration camp in Belgrade where he was shot in 1943.

During the occupation numerous Serbian orthodox priests and monks were killed in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. According to the information of the Serbian Orthodox Church they were: hieromonk Damaskin (Bošković) from Devič monastery who was executed in the middle of October 1941 in the most brutal way: beaten with rifle butts and tortured, dragged over stones and thorns and, finally, killed by bullets. The Devič Monastery was set on fire and demolished; Abbot Jovan (Zečević) from the Patriarchate of Peć, killed in 1944 by the ballistas in Albania; Protopresbyter Andrija (Popović) from Istok and hieromonk of the Gorioč monastery Nikodim (Radosavljević) were, together with 102 Serbs from the Istok parish, killed in Istok by Albanians in 1941; hieromonk Aleksandar (Perović) was killed in Podujevo in October 1944 by Albanians; hieromonk Janićije (Minović) from the Binač monastery near Vitina has disappeared; monk German from Visoki Dečani monastery was taken to Albania; monk Stefan (Živković) from Visoki Dečani monastery was killed in Zočište on the 8<sup>th</sup> of January 1945



## ODLUKA

### o utvrđivanju zločina okupatora i njihovih pomagača

#### ZLOČINAC:

Prezime i ime: АДЕМ СЕЛИМИ ГЛАВИЦА

Približna starost: око 32 год.

Narodnost: Цицгар

Jedinica, zvanični položaj i čin: ва време рата и окупације средњи начелник у Урошевцу у 1941 год.; 1944 год. претседник организације "Балисти" у Урошевцу.

Poslednje boravište: из села Главнице - Доне Гадњале - Урошевац, студент агрономије

Ostali lični podaci: Југословенски држављанин - у бекству.

#### ŽRTVE ZLOČINA (OŠTEĆENICI):

(sa ličnim podacima)

Грађанство округа Урошевац уште, а посебно хашовци и власталаца их те принудно иселавани.

#### KRATAK OPIS I KVALIFIKACIJA ZLOČINA:

Убиства. - Хашовци и тежко власталаца. - Палачке, палачкине и уште. - Силевање жидских. - Политичка и оружанска сарадња са окупаторима. - Идлајство.

За време окупације и рата од окупатора је 1941 год. именовао средњи начелником у Урошевцу па је у том својству активно помагало ратног непријатеља и политичком и оружаном сарадњом, вршио убиства, хашовце грађане власталаца их и одводио у логоре, наређивао принудно иселавана и палачке имовину грађана. Поред тога организовао и фашистичку организацију "Балисти" и њом руководио помажући ратног непријатеља.

Одлука о  
проглашењу  
Селимија Адема  
Главнице за ратног  
злочинца (Архив  
Југославије, Фонд  
110, Државна  
комисија за  
утврђивање  
злочина  
окупатора  
и њихових  
помогача)

Decision on the  
announcement  
of Selimi Adem  
Glavica as a war  
criminal (Archives  
of Yugoslavia,  
Fund 110, State  
Commission for  
Determining the  
Crimes of the  
Occupiers and  
Their Aids)

by an Albanian soldier; priest Stajko Popović from Prizren was killed in Kačanik on the 17<sup>th</sup> of April 1943; priest Todor Sekulić from Ljubižda near Prizren was killed by a bomb planted by Albanians in the Visoki Dečani monastery; priest Krsta Popović, parish priest of Ranilug, was killed in 1944 by a ballista; priest Momčilo Nešić, parish priest of Ranilug and of Kosovska Mitrovica, was killed in 1943; priests Čedomir Bačanin and Tihomir Popović were shot at midnight on the 28<sup>th</sup> of November 1942 in Kosovska Mitrovica; priest Dragoljub Kujundžić from Uroševac, was killed on the 30<sup>th</sup> of November 1942; Slobodan Popović, parish priest from Đakovica, was killed in front of his house on the 8<sup>th</sup> of February 1942; priest Mihailo Milošević from Peć was killed on the 9<sup>th</sup> of December 1944; priest Radula Božović from Pridvorice was killed; priest Tihomir Balšić from Peć was killed; priest Mitar Vujisić from Vitina was killed; hieromonk Simeon (Gojković) from Babin Most was killed; priests Uroš Popović and Luka Popović from Tutin (together with the churchman of the Tutin church) were killed during the devine service on the 21<sup>st</sup> of February 1943 in the Tutin church; nun Pelagia from the Sopoćani monastery was killed on St. Luke's Day in 1942 in that monastery...

During the occupation, numerous Serbian orthodox parish churches and monasteries in the Autonomous province of Kosovo and Metohija were ravaged, burned and destroyed: Devič monastery in Drenica was completely looted and destroyed; the Gračanica monastery was looted as was the Sokolica monastery near Zvečani; the monastery of Saint Mark in Koriša was looted, demolished and an attempt was made to set it on fire; the church of the monastery in Gorioč near Istok was desecrated and served as a prison during the mass arrest of Serbs.

Serbian orthodox churches were burned and destroyed in Serbian villages in Metohija, such as the 14<sup>th</sup>-century church of St. Peter in the village of Koriša near Prizren, churches in the villages of Bistražin and Šeremet near Đakovica, in Donji Ratiš near Dečani, in Pacaj, in Nec, in Ponoševac and Rastavica, then in the village of Brnjača near Orahovac, in Čikatovo near Glogovac...

Serbian orthodox churches were looted and destroyed in Vitimirica near Peć, in Kačanik, Veliki Belačevac near Priština as well as the Church of St. Nicholas in the village of Banja near Rudnik – Srbica and St. Nicholas in the village of Banjska near Vučitrn; also, Serbian orthodox churches in the villages of Siga near Peć, Crkolez near Istok, Pomazatin near Priština, Podujevo, Štimlje near Uroševac and others.

A large number of Serbs were arrested by the ballisticians and taken to camps in Albania. About 900 Serbs were taken to the *Porte Romano* camp in Durrës (600 from Gnjilane, and there were also from Prizren, Uroševac, Priština, Peć and Lipljan).







## THE HOLOCAUST

In the Autonomous Province of Kosovo and Metohija mostly the Jewish population who lived in big cities were killed: in Priština (about 400) and Kosovska Mitrovica (more than 100).

The Holocaust took place in this part of Yugoslavia as the part of the German plan and racist policy to destroy the entire Jewish population. Until the beginning of WW2 on the 1<sup>st</sup> of September 1939 only Sephardic Jews lived in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, and during the first years of the war Ashkenazi Jews fleeing the persecution of the German Nazis also arrived from Europe.

At the beginning of the occupation of Yugoslavia, in 1941, during the relatively short period of their rule (two months), the Germans imposed forced labor in a quarry for all Jews in Priština and looted their property, primarily trade and craft shops, on which an inscription had to be displayed: *Jüdischen Geschäft*.

Kosovo and Metohija Albanians confiscated houses, trade and craft shops owned by Jews and blackmailed individual Jews and the Jewish municipality that taxed its membership in order to pay the requested sums.

In abusing the Jews and looting their property, the organs of the Albanian authorities – the quaesture - as well as members of the Albanian Kosovo Committee, such as Maljuš Kosova (president of the Albanian committee), Kemal-Bey Ismail Kanli (chief of police), Rashid Medali (president of the municipality), Rifat Sukri Ramadan, Mahmud Šaban Pašić, Jahje šeh Asan (members of the Kosovo Committee)... One of the key pillars of Albanian cooperation with the Axis powers was *Balli Kombëtar*, an Albanian nationalist political organization that propagated the idea of “Greater Albania“ and formed military formations whose members were called ballistas and were collaborators of the Italian and German occupiers.

Due to the occupation and division of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, the Jews of Priština found themselves in the Italian occupation zone and those from Kosovska Mitrovica in the German occupation zone. Jews from the other parts of occupied Yugoslavia also arrived to Priština. The position of the Jews in the Italian zone was more tolerable than the position of the Jews in the German occupation zone. After the capitulation of the armed forces of the Kingdom of Yugoslavia, 25 Jews from Kosovska Mitrovica, around 200 Jews from Belgrade

and some other places in central Serbia fled to Priština. In addition, the Germans brought to Priština 45 Jewish refugees from Poland and Austria who were confined in the Kuršumljija spa until the war in Yugoslavia. The Jewish community in Priština took care of their food. The rabbi in Priština was Yosif Levi and the secretary of the municipality was Hayim David. Using the obtained personal identifying documents they managed to transfer some Jews to Albania where they were still safer because the Albanians in Albania did not treat the Jews like the Albanians from the Autonomous Province of Kosovo and Metohija.

At the end of January 1942 most of the Jews, refugees and emigrants, were arrested. The camp was located in Priština, in an old abandoned school. The Germans sent a request to the Italian authorities to hand over Jewish emigrants from countries that were occupied or annexed in previous years by Germany (Austria, Czechoslovakia, Poland). On the 14<sup>th</sup> of March 1942 the Italian army suddenly blocked the city and the camp. The Jews (51 in total) were handed over to the Germans who took them to the *Judenlager Semlin* in Zemun where they were killed in mobile gas chambers in April, alongside other internees. On the 6<sup>th</sup> of May 1942 the Italian Carabinieri confined all Priština Jews, men from 14 to 65 years old, and then they were interned in Italian camps in Albania, primarily in Berat. Jews lived in camps until the capitulation of Italy, when all Italian camps were dissolved.

Only Jewish children under the age of 15, women and the elderly remained in Priština. After the capitulation of Italy, Priština was reoccupied by the Germans who blocked the city on the 14<sup>th</sup> of May 1944, arrested the remaining Jews and interned them in the barracks located in the city itself. Previously, the Gestapo received from the City Municipality in Priština a list and addresses of Jews. Upon arrival the Jews were completely robbed and then transported by train to Zemun from where they were taken to the Nazi concentration camp *Anhalterlager*. After three weeks they were sent to Nazi concentration camp *Bergen-Belsen* with a group of 120 Jews arrested in Montenegro (refugees from the Independent State of Croatia under German control).

According to the State Commission for Identifying the Criminal Occupiers and Their Aids of the Democratic Federal republic of Yugoslavia the fate of 295 Jews is as follows: 80 died in the camp, seven were shot in the camp, in Priština two were executed, and a total of 206 survived (of which 185 were evicted from Yugoslavia, and 21 people remained in it).

Suffering, humiliation and robbery of Jews in Kosovska Mitrovica began immediately after the German occupation and the establishment of the authorities. Xhafer Ibrahim Deva, president

Hier abtrennen!

Détacher le long du pointillé!

Принт А-К 943 11-5 3. II -) лет 6, II - 1943

Diese Seite ist für die Angehörigen des Kriegsgefangenen bestimmt. Deutlich auf die Zeilen schreiben!

Ce côté est réservé aux proches parents du prisonnier de guerre! N'écrire que sur les lignes et lisiblement!

ПИШИТЕ ЧИТКА  
СМО ПО ЛИНИЈИ

Драги Милоша. Пријази мири дана добриме сам. од  
досега добро протумо. а одржавају дану те не помоз. оној ражан  
држав? а и тога кадам? илти нешто јер језо се моја об-  
радују. а поредити. цене. илти о. и. илти за пожеит делити илти о. и.  
мало маса евангелско илти илти илти илти илти. на оуриу Милуша  
жарито. Коо-Милуша. илти илти илти илти илти. илти илти илти.  
Милоша

Дописница Милосаве Вукотић из Пећи 1943. године супругу Николи који се налазио у немачком заробљеничком логору у Трећем Рајху (Музеј жртава геноцида)

Letter by Milosava Vukotić from Peć in 1943 to her husband Nikola who was in a German prison camp in the Third Reich (Genocide Victims Museum)



of the Municipality of Kosovska Mitrovica, otherwise an agent of the German *Abwehr* since 1936, as of the 20<sup>th</sup> of May 1941 issued an order on confiscation of Jewish property and the commissars, members of the Albanian Kosovo Committee, were appointed to Jewish shops. The synagogue was demolished, books and documents from the archives were destroyed. Jews had to wear a yellow ribbon with the inscription *Judas* on their left arm and the inscriptions *Jüdischen Geschäft* were placed on their shops. In the robbery of shops, apartments and houses, the collaborators of Gestapo especially “stood out”. In particular, Mamut Perujica, Ramiz Mulić and Osman Ibrahimović, who was the head of the Commissariat for Jewish Affairs. In August 1941 the Germans, with the help of Albanian quislings, arrested all the Jews in Kosovska Mitrovica, men from 21 to 55 years of age, and sent them to prison in Kosovska Mitrovica where the conditions were unbearable.

In addition to the existing one, an improvised prison was built for them in the immediate vicinity of the mosque. Jews were forced to do the most difficult physical jobs: cleaning septic tanks, toilets, collecting trash from the city streets... Jewish women in Kosovska Mitrovica were taken to forced labor at a local hospital where they washed laundry and maintained the hygiene of the premises every day.

In mid-February 1942, women and children were brought to prison. At the end of March 1942 Jews from Novi Pazar, Duga Poljana (places between Sjenica and Novi Pazar), Sjenica and Tutin were taken to prison in Kosovska Mitrovica. With the use of torture they walked a 24-kilometer-long road from Novi Pazar to Raška in five hours. From Raška to Kosovska Mitrovica they were transported by livestock train cars. Near the village of Pridvorica the Yugoslav partisans demolished a bridge so the detainees crossed on foot over the demolished structure in another transport. The old and helpless Moša Bahar could not cross this road and the guards killed him.

In Kosovska Mitrovica strict control over the movement of Jews was established in order to prevent their escape. So, in January 1942, Matilda Ruben, dressed in Muslim garments, was caught in an attempt to escape. She intended to move to Priština. She was shot together with five Jews who were brought from Duga Poljana.

Out of 136 Jews from Kosovska Mitrovica, during 1941 and 1942, 90 of them lost their lives. Two were shot in prison, one died in a camp in Albania, one was shot in the concentration camp in Banjica and 88 of them were suffocated by gas in mobile gas chambers during transport from Nazi concentration camp *Judenlager Semlin*, which was under German administration,

at the execution ground in Belgrade’s Jajinci. They were buried at that location in a common grave. At the end of March 1942 these 88 Jews were transported to the *Judenlager Semlin* Nazi concentration camp. Jews from Novi Pazar and other places in the Raška region were killed with them. Christopher Browning states that on the 19<sup>th</sup> of March, 1942 a group of about 500 Jews from Kosovska Mitrovica were transported to the *Judenlager Semlin* Nazi concentration camp.

Even after the Jews were taken to the camp in the second half of April 1942 individuals or groups were brought to the Kosovo Mitrovica prison. 47 Jews from Kosovska Mitrovica survived the war and after WW2 they moved to Israel. We are talking about Jews who ran away to the Italian occupation zone, then were interned in Albania and after the capitulation of Italy (September 1943) escaped and hid mostly in the vicinity of Shkodër.

According to data from the Census of WW2 Victims (by place of birth), which was carried out by SFR of Yugoslavia in 1964, 119 Jews (64 women and 55 men) born in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija were killed (only in the Nazi concentration camp *Bergen-Belsen*, according to this data, 28 of them died).

Out of 119 Jews, 100 were killed in camps, 14 in direct terror, two in Yugoslav partisan and allied military formations, one in prison, one as a result of forced labor and one at home. 113 were killed, two lost their lives, three died and one went missing. Among the murderers of Jews born in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija the largest number registered were the German Nazis (82), followed by unknown murderers (21), Croat Ustasha (13), Italians (2) and Hungarians (1).

According to the data of the researcher Jaša Roman until the beginning of WW2 about 550 Jews lived in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija and 210 of them died in the Holocaust, which represents 38.2% of the victims.



## *ARMED FORMATIONS OF ALBANIAN QUISLINGS*

Germany was not able to allocate a sufficient number of military forces for the occupation of western Macedonia, Kosovo, Metohija and Albania as well as for the eventual defense of the Albanian coast against a possible invasion by Anglo–American forces. That’s why it tried to get Albanian quisling armed formations to cooperate so that it could use them to fight against the growing national liberation movements of Yugoslavia and Albania. This was all the more significant for Germany because the solution to introduce Bulgarian troops into the territory of “Greater Albania“ as auxiliary occupation forces that will protect the rear of the German operational group concentrated mainly on the Albanian coast was rejected.

Hermann Neubacher, the special plenipotentiary of the German Ministry of Foreign Affairs for the Southeast, had high hopes for the Albanian militia forces led by the most reliable German collaborator Xhafer Ibrahim Deva. He insisted that they not be recruited for SS troops that would be used in the wider Balkan area because he was afraid that this would weaken the support of the anti–communist forces in Albania, the Autonomous Province of Kosovo and Metohija and in western Macedonia which could put uninterrupted supply into question as well as the fighting ability of German troops and the position of the new quisling government in Albania. Neubacher wanted to transfer the main burden of the fight against the national liberation movement and the security of the rear of the German troops to these anti–communist forces.

The volunteer militia regiment of Xhafer Ibrahim Deva was the most reliable support of the German troops in Albania and the Autonomous Province of Kosovo and Metohija especially since the action to form the militia and gendarmerie did not produce the expected results. According to the report of the German plenipotentiary general in Albania, in the spring of 1944, there were a total of 8,250 people in the militia units. However, these units did not prove to be reliable enough for the Germans. That is why the “cleaning“ of these units was carried out especially in the officer cadre with the ultimate goal of one part being included in the composition of the *Skanderbeg* SS division that was being formed and the other part being included in the gendarmerie units. The recruitment of people for the gendarmerie troops did not produce the





Командант 2. оклопне армије генерал Лотар Рендулић забавља се лета 1943. године фотографишући једног „егзотичног“ Албанца за успомену (вебсајт: Банденкампф)

Commander of the 2<sup>nd</sup> Armored Army General Lotar Rendulić having fun photographing an “exotic” Albanian as a souvenir during summer of 1943 (website: Bandenkampf)

expected results either. In May 1944 the gendarmerie units had a total of 2,400 men organized into two gendarmerie battalions. This number also includes those who were in two gendarmerie schools.

In the fall of 1943 German units, without resistance from the Italian army, occupied the territories that were included in the Italian protectorate under the name “Greater Albania“. They placed their formations in larger cities and on strategic positions and roads while they left the rest of the territories to the Albanian quislings. In their official addresses the Germans claimed that they would not interfere in the internal affairs of the Albanians and their state which was now under their protection. They also stated that they would respect their religious rights as well as the customs and traditions of tribal and family life of the local population.

Albanians enjoyed the so-called relative sovereignty because they had their own civil administration. The head of the new Albanian government was Redžep Mitrovica, a Kosovo and Metohija Albanian, a German collaborator and a member of the Kosovo Committee. The old structure of government and the previous clerical apparatus were retained. The Albanians from the Autonomous Province of Kosovo and Metohija had much better relations with the Germans than the Albanians in Albania where there was a much more developed and influential partisan resistance movement under the leadership of the Communist Party of Albania. Kosovo and Metohija Albanians occupied key positions in the government and other authorities: in districts, counties and municipalities, as well as in the army, police and gendarmerie.

In the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, at the time of the Italian capitulation, there were two regiments with two battalions each and border troops with a strength of about a thousand soldiers. The formation of four more battalions in Albania with headquarters in Tirana, Shkodër, Elbasan and Korçë was being prepared. The formation of three battalions in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija was underway. They were intended for a special unit that was named the Kosovo Regiment and was intended to fight against partisans and suppress the national liberation movement in Albania as well as to consolidate the government because the people from the Autonomous Province of Kosovo and Metohija were considered more reliable than the recruits in Albania. For example, all the bodyguards and personal companions of Redžep Mitrovica, Xhafer Ibrahim Deva and other ministers in the Albanian government were from the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, mostly from Drenica.

In the German occupation zone, there were volunteer (vulnetar) formations and gendarmerie

from the ranks of the Albanian quislings and from the ranks of the Serbian quislings there were the Chetnik detachments of voivode Kosta Milovanović Pećanac (until the beginning of 1943), the Serbian state and Serbian border guards and the Serbian Volunteer Corps.

In the Italian occupation area, there were gendarmerie formations, the volunteer militia “black shirts“ (volunteer militia of national security) and the Albanian quisling militia.

After the capitulation of fascist Italy, in the annexed part of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, the Albanian army and gendarmerie volunteer militia were restored as collaborationist formations and the Kosovo Regiment, SS Division *Skanderbeg* and military units – battalion of the Second Prizren League were created. A number of Albanians joined other formations (auxiliary and protective police) which were also used to fight against the People’s Liberation Army of Yugoslavia (NOVJ). Most people joined the protective police in the spring of 1944, counting on the fact that in this way they would stay near their homes and avoid being mobilized into the *Skanderbeg* SS division. A smaller number, mostly young Albanians, were recruited into the 9<sup>th</sup> Troop of the 4<sup>th</sup> Regiment of the *Brandenburg* Division which was under the command of the German military intelligence service *Abwehr*.

The Albanian gendarmerie, which was formed in May and June 1941 in the district of Kosovska Mitrovica by Xhzafer Ibrahim Deva and Bayazit Boljetinac, had 673 armed personnel. In 1941 its members participated in the burning of Serbian villages in Ibarski Kolašin and Ibarska dolina. In the first half of 1942 this formation became part of the Serbian State Guard, but only formally as they still maintained their independence from the higher command.

Vulnetars (volunteers) were the oldest and one of the most numerous Albanian quisling formations in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. Their formation was ordered on the 21<sup>st</sup> of April 1941 by Lieutenant General Georg Eberhardt, commander of the German 60<sup>th</sup> Infantry Division, at a meeting with prominent Kosovo and Metohija Albanian quislings as well as those from the Raška region.

The Vulnetari were also quislings and, except on exceptional occasions, were not classified into military formations. They were stationed in villages and were commanded by tribal bannermen or village elders. They existed in all parts of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. The Germans used them to fight against Yugoslav partisans. Around 3,200 volunteers from various parts of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, mostly from Drenica, were sent to Novi Pazar in November 1941 to participate in the battles against Yugoslav partisan



Парада Националног фронта у Приштини. Млади косовски Албанци, чланови Националног фронта (балисти), слушају говоре својих вођа испред хотела „Скендербег“ у Приштини јула 1944. године (вебсајт: Банденкампф)

Parade of the National Front in Priština. Young Kosovo Albanians, members of the National Front (Albanian quisling formation), listen to the speeches of their leaders in front of the “Skanderbeg” hotel in Priština in July 1944 (website: Bandenkampf)





Немачки официри регрутују Албанце на Косову и Метохији у 21. СС дивизију „Скендербег“ (вебсајт: Albanian History)

German officers recruiting Albanians in Kosovo and Metohija to the 21<sup>st</sup> SS Division “Skenderbeg” (website: Albanian History)

units and the burning of Serbian villages in the Deževa and Studenica counties. The Vulnetars fought near the village of Ceranje against the 1<sup>st</sup> Krajina Brigade of the National Liberation Army (NLA) of Yugoslavia which, as part of the Operational Group of Divisions, crossed the Ibar river into Serbia in August 1944. A little later, near the villages of Ržani and Seljanica, they fought against the Ibar, Kosmet and Šalja partisan detachments. During the final battles for the liberation of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija they fought against units of the 22<sup>nd</sup> and 24<sup>th</sup> Serbian divisions of the NLA of Yugoslavia.

In the first days of May 1941 the Kosovo Committee from Albania came to Kosovska Mitrovica whose president was Bedri Bey Pejani. Although a festive welcome was organized for them in some cities they arrived in Kosovska Mitrovica unnoticed, but immediately began to act by organizing anti-Serb demonstrations and attacking individual Serbs. Bedri Bey Pejani, Rexhep Mitrovica and other members of the Committee became members of the Albanian National Union and mostly joined the group of Xhafer Ibrahim Deva.

The Kosovo and Metohija Albanian quisling formations in the district of Kosovska Mitrovica were managed by the Albanian People’s Alliance, founded in June 1941. In this organization, conditionally speaking, there were two “opposing” currents: pro-Italian – headed by Ferhatbeg Drago, and pro-German – headed by Xhafer Ibrahim Deva. While the first worked on the annexation of the district to “Greater Albania”, the second was for the formation of an autonomous Albanian region within the Autonomous Province of Kosovo and Metohija under the German protectorate. Both groups were against the national liberation movement of Yugoslavia and against the district conjoining to Serbia, but under pressure from the Germans they were forced to negotiate and make certain concessions to the Serbian quislings.

The Albanian People’s Association formed its own youth organization which was managed by the teacher Bedri Đinaj, educated in Italy. Immediately after his arrival he organized the burning of all books in the Serbian language in the elementary school and high school libraries.

And in the part of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija that was part of Albania, the Vulnetarians fought against the units of the National Liberation Army of Yugoslavia. They were engaged in fighting against the NLA of Yugoslavia in Montenegro. The Vulnetari excelled in looting, expelling settlers and burning their villages. In order to counter the spread of the the national liberation movement of Yugoslavia in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, the Albanian quisling government passed a decree in August 1943 on the establishment

of a volunteer Albanian militia. The intention was to reorganize the existing volunteers into military units and place them under a single command in order to be used more effectively against units of the People's Liberation Army of Yugoslavia. The capitulation of Italy prevented the implementation of this plan.

As for the so-called Albanian regular army, the 1<sup>st</sup> hunting regiment was located in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, the command of which was in Peć. The members of that regiment were from southern Albania and the Italian command considered its personnel unreliable due to the large number of deserters. In April and May 1943 Albanians from the Autonomous Province of Kosovo and Metohija formed the 4<sup>th</sup> hunting regiment based in Priština. The commander of this regiment, Colonel Rexhep Giljani, was recruited by Xhafer Ibrahim Deva to work for the *Abwehr* and the regiment, together with the Germans, participated in the disarmament of the Italian army during the capitulation. The first regiment had about 2,400, and the second had about 2,000 soldiers, and both were part of the 1<sup>st</sup> Albanian Hunting Brigade.

The Albanian quisling militia had the strength of one battalion and, like the other quisling forces, served exclusively to fight against the National Liberation Army of Yugoslavia. This formation participated in the battles against the partisans and was known for abusing the Serbian and Jewish civilian population.

On the political front, the nationalist forces in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija hastily started preparing and then creating a political organization that they named the Second Prizren League. The very name of this political organization was not taken by chance, but represented the continuity and reliance on the political goals and ideology of the First Prizren League, founded in 1878.

After being organizationally constituted, the Second Prizren League began to implement its views. On the 29<sup>th</sup> of March 1944 its president, Bedri Bey Pejani, addressed a letter to the leader of the German Reich, Adolf Hitler, with a request to carry out the "militarization of Kosovo and the liberated Albanian areas under German leadership". He glorified the heroism of the German army that "liberated" the Autonomous Province of Kosovo and Metohija in 1941 and in the upcoming battles "the final liberation of the Albanian people on the side of the German Reich" would be achieved. By the term "militarization of Kosovo and other Albanian areas" Bedri Bey Pejani meant the creation of a military organization that would include 120,000 to 150,000 soldiers. He believed that such a military force could successfully fight with the forces



Немачки официри регрутују Албанце на Косову и Метохији у 21. СС дивизију „Скендербер“ (вебсајт: Albanian History)

German officers recruiting Albanians in Kosovo and Metohija to the 21<sup>st</sup> SS Division "Skenderbeg" (website: Albanian History)





Припадник албанских оружаних формација које су сарађивале са немачким нацистима и италијанским фашистима (Музеј жртава геноцида)

Member of Albanian armed formations that collaborated with German Nazis and Italian fascists (Genocide Victims Museum)

of the National Liberation Army of Yugoslavia until the final victory, and after the war defend the achievements of that victory.

Reichsführer SS Heinrich Himmler, on this occasion, wrote on the 4<sup>th</sup> of May 1944: “Very respected party comrade Lamers! I received your letter from the 29<sup>th</sup> of April together with a copy of the letter from the President of the Central Committee of the Second Prizren (Albanian) League from Prizren. At this moment, the 1<sup>st</sup> Albanian division is being formed. As it stands, I am going to form the 2<sup>nd</sup> division, and then to form an Albanian corps. I would be grateful if you would indicate to the president of the League that the Reichsführer SS, after the formation of the 1<sup>st</sup> division, will immediately think about the formation of the following units“.

The most important preparatory meeting for the establishment of the Second Prizren League was held in September 1943 in Prizren and the founding assembly from September 16<sup>th</sup> to 19<sup>th</sup> of the same year also in Prizren. The preparatory meeting was attended by representatives from the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, but also from Debar, Struga, Tuzi and Ulcinj, and the founding assembly was attended by representatives of the prefectures: Kosovska Mitrovica, Priština, Sjenica, Peć, Prizren, Debar and Tetovo. A prominent figure in the initiative group for the creation of the Second Prizren League was Xhafer Ibrahim Deva in whom the German intelligence service had great support. Already at the founding meeting it was said that the Third Reich attaches great importance to this meeting and the founding of the League which aims to “defend the Albanian land“.

The Second Prizren (Albanian) League was founded in Prizren (September 16–19<sup>th</sup> 1943) which proclaimed the idea of uniting the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, Debar, Struga, Ulcinj, and Tuzi with Albania, demanding that “Greater Albania“ be annexed and Kosovska Mitrovica district. At the assembly, the Central Committee of the League was elected with the president Rexhep Mitrovica. Soon, district, county, municipal and village committees of the League were formed in other parts of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija.

The Second Prizren League brought together the most prominent collaborators of the occupiers, many of whom were war criminals. Preparations for its establishment began immediately after the fall of Mussolini and the most active participants were Xhafer Ibrahim Deva, Bedri Bey Pejani, Aćif Hadžiahmetović Bljuta and Arslan Boljetinac together with the head of the First Department of the Belgrade *Abwehr* Captain Dr. Josef Matl and SS Captain Günther Hausding. The goal of the League was the protection of “liberated“ countries and other Albanian

territories. It was planned to organize military training for the youth and all Albanians up to the age of 60. The participants of the training took the oath and were classified into military formations, but they lived in their own houses. They came under the General Command of the Second Prizren League and it was envisaged that officers and non-commissioned officers would be recruited, with the help of the Albanian government.

The capitulation of Italy did not surprise the Albanian quislings because *Abwehr*, with the help of its associates Xhafer Ibrahim Deva, Aga Agaj, Bayazit Boljetinac, Rexhep Giljani, Vehbi Frasherri, Xhevat and Rifat Begoli and others, took measures to engage all existing Albanian quisling forces and population for the disarmament of the Italian army.

In the order of the Supreme Command of the Wehrmacht dated 8<sup>th</sup> of September 1943, which referred to the disarmament of Italian troops, it is stated: "In Albania, if there are not enough domestic forces, we have to engage the population by confiscating Italian weapons. At the same time, announce the state independence to the Albanians".

The planned major action of the Second Prizren League, whose goal was the militarization of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, was not carried out militarily as it was intended, that is, offered to the leaders of Nazi Germany. After all the talks and attempts to create more military units from Albanian people in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, only the 21<sup>st</sup> Mountain SS Division *Skanderbeg* was created. However, it also failed in its creation.

The headquarters of the *Skanderbeg* division was in Prizren and its units were deployed on the territory of Kosovo, Metohija, western Macedonia and parts of Montenegro. They were used in the fight against the National Liberation Army of Yugoslavia and the National Liberation Army of Albania and to secure roads and important economic facilities, primarily mines that were exploited by the Germans.

From the report of Schmidhuber, the Commander of that division, on the formation and condition of the 21<sup>st</sup> Mountain SS Division *Skanderbeg* from the 2<sup>nd</sup> of October 1944, it can be seen that even the basic preparations for its formation had not been made. Not only had no preparations been made, but resistance was also emerging. In addition to this situation, Schmidhuber stated that there was also oral propaganda against the formation of the division. German officers carried out active propaganda through public meetings where they explained to the people the purpose of creating the division. The recruitment procedure itself for the



Немци и Албанци  
пале српска села  
(Војни музеј -  
Београд)

Germans and  
Albanians burning  
Serbian villages  
(Military Museum -  
Belgrade)





Злочини Албанаца над војницима Војске Краљевине Југославије на Косову и Метохији  
(Војни музеј - Београд)

Crimes committed by Albanians upon soldiers of the Army of the Kingdom of Yugoslavia in Kosovo and Metohija  
(Military Museum - Belgrade)

division did not meet the basic requirements. Only part of the population from the economically middle and poor strata responded to the call for conscription while it was a rarer case for the more wealthy. In addition, older and stronger men stayed at home while the less able responded to the military call for conscription.

As Schmidhuber stated in the aforementioned report the existing government did not take any action to recruit those who did not respond to the call. The people did not attach much importance to the formation of the division and treated it disinterestedly. In addition to agitation and propaganda no other preparations were made for the formation of the division (accommodation of personnel and management personnel, clothing, equipment, etc.). In the first place, accommodation facilities – reception camps, were not provided. The existing ones were very neglected and needed to be renovated and some rebuilt. This was one of the reasons that by the 1<sup>st</sup> of May 1944 only 10,000 men had been recruited into the division although a much larger number was expected.

In addition to the aforementioned, the division did not even have a trained management command staff. It was filled thanks to military administrative personnel who had military, i.e. war experience. Thus, officers from the former military administration became battalion commanders, former financial officers became company commanders, while military officers became platoon commanders. According to the commander of that division, the best that could had been done was done in this way, i.e. the administrative headquarters of the SS made the greatest contribution to the formation of the division.

A significant help in the formation of the division was provided by the plenipotentiary of the Reichsführer SS in Tirana by assigning it police officers and non-commissioned officers as instructors. They played a major role in training the basic composition of the division. In addition, the 21<sup>st</sup> Mountain Army Corps assigned one officer and twelve non-commissioned officers to the division, also as instructors. In the end, the headquarters of the division was not complete either. Its composition was completed by the head of the main administration of the SS troops by reassigning his professional staff to the division and thus forming its headquarters.

After six weeks of training SS Division *Skanderbeg* entered into armed operations against the units of the National Liberation Army of Yugoslavia. Apart from arresting 281 Jews in one sudden action it had no significant “results” that would justify the existence of this military formation in front of the German Nazis. In more difficult battles people left their positions.

Its units mainly fought against the units of the NLA of Yugoslavia on the territory of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, in the western part of Macedonia and in Montenegro.

The capitulation of the Romanian and Bulgarian armies in the Axis alliance caused an even greater military–political crisis on the Balkan battlefield. This crisis had great consequences for the *Skanderbeg* SS Division. Mass desertions began, especially in the part of Macedonia, from Tetovo to Gostivar. After receiving weapons and uniforms the entire staff of the 1<sup>st</sup> Mountain Hunter SS Regiment deserted here, with about 1,000 people. In addition to desertion, anti–German demonstrations were also organized in Tetovo. It was established that by the 1<sup>st</sup> of October 1944 3,425 Albanians from the SS units had deserted which meant that the *Skanderbeg* SS Division was cut in half. Out of the total number of non–commissioned officers there were 38 Albanians and out of the soldiers – 499 Albanians.

The Central Committee of the Second Prizren League held its first session after its establishment on the 16<sup>th</sup> of January 1944 where it adopted its Statute. Since, due to health reasons, Rexhep Mitrovica could not perform the functions of Prime Minister and the League, Bedri Bey Pejani was elected President. The next session was held on the 16<sup>th</sup> of June of the same year and there were mutual accusations due to the theft of money that was collected through counties and sent to the committee. At that session Xhafer Ibrahim Deva, who was not present, was elected president so Arslan Boljetinac was sent to Tirana to obtain his consent. The committee held another meeting and the League disbanded in November 1944.

The Second Prizren League was the most important Albanian quisling organization in the service of the Germans in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. It was at the forefront of the fight against the NLA of Yugoslavia, gathering in her ranks all the nationalist elements among the Kosovo and Metohija Albanians. The Germans needed it because they had a stronger base among the Kosovo Albanian quislings than in Albania. Dr. Josef Matl, a German Gestapo intelligence officer in Belgrade, was involved in the formation of the League.

The battalions of the Second Prizren League were not the only armed force to fight against the National Liberation Army of Yugoslavia in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. These were also volunteer formations, organized on the principle of “one village – one combat group“, so that in larger actions they would be grouped into troops and battalions. The League was fully involved in the formation of the Kosovo Regiment and the 21<sup>st</sup> SS *Skanderbeg* Division.



Српска деца масакрирана од стране Албанаца на Косову и Метохији  
(Музеј жртва геноцида)

Serbian children massacred by Albanians in Kosovo and Metohija  
(Genocide Victims Museum)



The formation of the Kosovo Regiment began in October 1943. Lt. Col. Bajazit Boljetinac (recruitment of volunteers) was engaged in that task. Xhafer Ibrahim Deva and Ago Agaj stayed in the area of Kosovska Mitrovica for the same task in November 1943. About 400 gendarmes came here and represented the core of the new unit given their experience and training (because they were members of the Albanian gendarmerie who were formally members of the Serbian State Guard in the Kosovo region which was formally an integral part of Serbia under German occupation). Kemal Bey was in charge of the Gnjilane area while in Priština and the surrounding area the task of collecting recruits was held by Maljuš Kosova, the confidant of Xhafer Ibrahim Deva and the owner of the hotel “Skanderbeg”. People from Podujevo, Vučitrn, Priština, Uroševac and Gnjilane were sent to Kosovska Mitrovica at the end of November of the same year. About 1,200 volunteers were gathered there who represented the “bottom of society” from a social point of view and were prone to robbery and murder. Members units had Italian uniforms and white Albanian caps. They got trucks for transporting people and materials from the Germans. The officer cadre consisted of Albanian army officers and Albanian officers who were formally part of the Serbian State Guard in the Kosovo region.

The commander of the regiment was lieutenant colonel Bajazit Boljetinac. The battalion commanders were Captain Rasim Dajči, a native of Kosovska Mitrovica, brought from Albania for this duty; second lieutenant Jusuf Boljetinac from Kosovska Mitrovica (brother of Bajazit Boljetinac) who was also the president of the municipality in Rakoš and lieutenant Rizo Agaj from Albania. The adjutant of the commander was Tefik Bekteši from Vučitrn and the companion was Bayazit’s brother Ismet Boljetinac in the rank of ensign. Second Lieutenant Mehmed Gradica from Drenica was at the head of the headquarters troop. Among the officers were Bislim Bajgora from the vicinity of Kosovska Mitrovica, Husein Grdovci from the vicinity of Podujevo who was also the commander of the prison in Kosovska Mitrovica, Kaplan Boljetinac and others.

General Milan Nedić, president of the Serbia quisling so-called Ministerial Council in Serbia occupied by the German Nazis, was against the inclusion of Albanian gendarmes from the Serbian State Guard in the Kosovo Regiment, but the Albanian quislings had German support and did not have to obey the orders of the president of the so-called quislings of the Serbian government under the German occupation administration of General Milan Nedić even though they were formally subordinated to him in the north of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. The formation of the regiment was completed by the 2<sup>nd</sup> of December 1943.



Немачки и италијански официри посматрају један од многобројних злочина албанских оружаних формација почињених над Србима на Косову и Метохији (Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

German and Italian officers observing one of the many crimes committed upon the Serbs by the Albanian armed forces in Kosovo and Metohija (Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)



Немци и Албанци пале српска села на Косову и Метохији  
(Архив Југославије, Државна комисија за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача)

Germans and Albanians burning Serbian villages in Kosovo and Metohija  
(Archives of Yugoslavia, State Commission for the Determination of War Crimes of the Occupiers and Their Aids)

The arrival of the Kosovo Regiment in Peć increased the danger for the Serbs in that city. Xhafer Ibrahim Deva and Bayazit Boljetinac visited the Prefect of Peć, Xhelalja Preveza, and received a list of suspicious persons from him. Mehmet Gradica was ordered to find and arrest the people on the list. It is not known how many people were recorded, but it is known that Mehmet Gradica personally killed seven Serbs on the first evening. Judgments were allegedly handed down by Bećir Maljoka from Prizren and Kemal Bey from Priština because, according to members of the Kosovo Regiment, these two had the widest powers.

After the arrest and killing of people from the list of suspicious persons there was a general hunt for innocent Serbian civilians which began on the night between the 3<sup>rd</sup> and 4<sup>th</sup> of December 1943 and lasted until the 8<sup>th</sup> of December when the members of the Kosovo Regiment left Peć. Mass arrests of people took place in all parts of the city. The city was in a total blockade. Members of the Kosovo Regiment broke into Serbian houses and, in front of the women and children, beat and took the men away.

After the arrest, Serbian civilians were taken to the prison in the Šeremet tower and they were also imprisoned in the towers of Zejnel–beg and Ševčet–beg Mahmutbegović. The “Balkan” tavern and the tavern owned by Sali Daka were turned into prisons. Some Serbian civilians were imprisoned in the premises of the prefecture and municipality. A large number of prisoners were abused and tortured in various ways. At night, they were taken to the place of execution. Before that, they took off their clothes and shoes. The arrested were taken to the nearby vineyards and hills. After the murder, the bodies of the murdered Serbs were thrown into irrigation canals, ditches and the river Bistrica.

Crimes were not committed only in Peć. Twenty people were arrested in Istok. A large number of people were also arrested in Rakoš. Most often, the victims were respectable and wealthy people, well-known merchants, cafe owners, farmers, former civil servants, retired military personnel and artisans.

The Kosovo Regiment was formed specifically to fight against the National Liberation Army of Yugoslavia in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija and in Albania. In Kosovska Mitrovica, volunteers from Gnjilane, Nerodimlje, Vučitrn, Gračanica and the Lapski countie were gathered. On the 3<sup>rd</sup> of December 1943 the regiment left for Peć and along the way it was joined by volunteers from Drenica and Istok.

It committed many crimes in Peć about which the Local Committee informed the Regional



Committee of the Communist Party of Yugoslavia: “*Xhafer Deva’s white-cap guard committed such atrocities here that nothing similar can be remembered in Peć. So far, it is known that there are about 50 dead from Peć while it seems that there were 30–40 in the surrounding area. It is believed that there are many more victims since the massacred corpses were thrown into Bistrica at night, it is possible that some were swept away by the fast water. Most of the killed died from torture rather than direct hits by bullets...*”

The regiment continued from Peć, through Đakovica, to Prizren, but apart from individual mistreatment, no killings were carried out in these places. In Prizren it was joined by Ago Agaj with one battalion. The Kosovo Regiment had 1,500 men distributed in five battalions. From Prizren he went to Shkodër, then to Tirana and finally to southern Albania where he fought against NLA of Albania, terrorizing and killing many innocent citizens.

The Kosovo Regiment is remembered for brutal murders, looting and terror, especially against the unprotected civilian population. At the end of March 1944 this unit disbanded. Most of its members joined the 21<sup>st</sup> SS *Skanderbeg* Division.

The Second Prizren League played an extremely important role in the formation of the 21<sup>st</sup> SS *Skanderbeg* Division. Back in the second half of 1943 the Germans mobilized Albanians through quislings for the 13<sup>th</sup> SS *Handschar* division in which the majority were Muslims from the Independent State of Croatia. After training in Germany and France the division was repatriated and participated in the fighting against the National Liberation Army of Yugoslavia in eastern Bosnia from where the soldiers from the Autonomous province of Kosovo and Metohija were returned to their native region to serve as the core of the *Skanderbeg* Division.

The Germans tried to mobilize Albanians, prisoners of war who were captured as Yugoslav soldiers in April 1941, for the *Skanderbeg* SS division. About 4,000 of them were released and sent home. In the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, they were given festive receptions where members of the League of Prizren greeted them, thanking Hitler for his generosity. Former prisoners were given 15 days of leave and an order to report to join the unit. A number managed to avoid this obligation by taking refuge in neighboring places or with friends. They did not respond to the call of the SS Division *Skanderbeg* because they did not want to participate in the war operations that were already taking place extremely unfavorable for the military forces of the Axis powers.

The Germans and their Albanian collaborators with the full involvement of the Second



Манастир Пећка патријаршија, новембра 2007. године (аутор фотографије Ненад Антонијевић)

Holy Patriarchate of Peć Monastery, November 2007 (photo by Nenad Antonijević)





Река Пећка Бистрица, новембра 2007. године (аутор фотографије Ненад Антонијевић)

Pečka Bistrica river, November 2007 (photo by Nenad Antonijević)

Prizren League and the Albanian government managed to form a division. The command of the division was in Prizren and the units were deployed mainly within the Autonomous Province of Kosovo and Metohija. Himmler's plenipotentiary in Tirana made SS officers available to the division to carry out the training.

By the 25<sup>th</sup> of September 1944 there were 11,398 people recruited for the division out of which 9,275 were declared fit and 6,491 joined it. A large number of soldiers fled so the War Diary of Army Group F stated that by the 15<sup>th</sup> of September of the same year 1,176 Albanians had deserted. Due to desertion and even more so due to heavy losses in the battles against the NLA of Yugoslavia the division was reformed into the *Skanderbeg* Combat Group in October 1944. About 4,000 German sailors from Greece were added to the existing structure of about 3,000 Albanians. The group had three battalions located in Priština, Peć and Đakovica.

The 21<sup>st</sup> SS *Skanderbeg* Division participated in the battles against the NLA of Yugoslavia in the eastern parts of Montenegro (Plav, Andrijevica). Together with about 1,000 volunteers, the 1<sup>st</sup> Albanian Regiment and gendarmes, it was engaged in the *Draufgenger* operation. The units of the 2<sup>nd</sup>, 3<sup>rd</sup>, 5<sup>th</sup> and 17<sup>th</sup> divisions of the National Liberation Army of Yugoslavia dealt decisive blows to it in those battles and broke it. Evaluating its combat value in Operation *Draufgenger* the Divisional Command singled out in one report the non-commissioned officer school company made up of former prisoners of war that was almost destroyed. The others are said to have stood out for their perseverance. In the same report, it was stated that the Albanian militia and army have no combat value. However, they all "stood out" together with crimes and killing of elderly people, women, girls and children in the villages of Čakor.

Preparing for the fight against the NLA of Yugoslavia the committees of the Second Prizren League transformed in some places into the *Balli Kombëtar* committee – a nationalist organization founded on the territory of Albania in November 1942, headed by Midhat Frasheri. They fought for the gathering of all Albanians within the borders of "ethnic" Albania and for the establishment of a republic. The goal of this organization was the creation of "Greater Albania" to which the territories of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, parts of eastern Montenegro and western Macedonia would be annexed. After the capitulation of fascist Italy the ballistas put themselves at the service of the German occupier.

Albanian quisling forces in the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, even after the collapse of the military rebellion in February 1945, continued to operate due to the actions of



the National Liberation Army of Yugoslavia / Yugoslav Army (the rebellion began in December 1944). Smaller groups survived until 1947. Their activities were based on illegal work although even in that period there were cases of individual murders and injuries of soldiers, militiamen and civilians as well as the destruction of state and private immovable and movable property.

\* \* \*

The exhibition of the Genocide Victims Museum entitled *A Silent Crime: Atrocities of Albanian quislings against the Serb and Jews in Kosovo and Metohija in WW2* presents documentary photographs from the collections of the Genocide Victims Museum, the Archives of Yugoslavia, the Military Museum and the Ethnographic Museum as well as photographs taken from two internet portals (Bandenkampf in Jugoslaviem 1941– 1945 and Albanian History).

Facsimiles of archival documents from the collections of the Genocide Victims Museum and the Archives of Yugoslavia were also presented.

At the exhibition, it is also possible to see the infantry weapons of the military formations that operated in Kosovo and Metohija during WW2. Personal weapons of prominent members of the Yugoslav partisan movement in Kosovo and Metohija were also presented.

All the mentioned objects are part of the collections of the Museum of Yugoslavia and the National Museum – Kruševac.

Also, a part of the exhibits in the form of certain segments of traditional folk costumes of Serbs from several regions within the Autonomous province of Kosovo and Metohija was provided by the National ensemble of folk songs and dances of Kosovo and Metohija “Venac”.

The aim of the exhibition is to show the suffering of the civilian Serbian and Jewish population within the Autonomous Province of Kosovo and Metohija during the period of Italian and German occupation (April 1941 – November 1944) in the context of the state of war and other events in WW2.

The focus of the exhibition is on the crimes committed against Serbs and Jews who went through massive suffering as well as on the perpetrators of the crimes – members of Albanian quisling formations and organizations, collaborators of the German and Italian occupiers.



Манастир Пећка патријаршија, новембра 2007. године (аутор фотографије Ненад Антонијевић)

Holy Patriarchate of Peć Monastery, November 2007 (photo by Nenad Antonijević)

## LIST OF THE LITERATURE

### Published archival material

- *Albanian crimes against Serbs in Kosovo and Metohija in World War II: documents*, compiled by Nenad Antonijević, edited by Jovan Mirković, Genocide Victims Museum, Belgrade, 2009 (second amended and supplemented edition).

### Literature

- Nenad Antonijević, *Kosovo and Metohija 1941–1945. year – war crimes*, edited by Dr. Veljko Đurić Mišina, Library: doctoral theses, Genocide Victims Museum, Belgrade, 2017.

The author of the exhibition would like to thank all the individuals and institutions who, with their selfless cooperation, advice, suggestions and in other ways, contributed to the realization of the exhibition and the exhibition catalog.

The author owes a special gratitude to the team of experts at the Genocide Victims Museum, especially to Nikola Radosavljević, PhD in Arts, the designer of the exhibition, without whom this project would not have been realized as well as Museum's collaborators.

Also, the author owes special gratitude to the experts of the Scientific and Research Department of the Genocide Victims Museum for their understanding of the authors numerous activities regarding the exhibition that were not part of the work program of our Group.

Finally, the author of the exhibition expresses his gratitude to the Ministry of Culture and the Genocide Victims Museum Foundation, headed by director Stanko Debeljaković, for their support in the realization of this undertaking.

The exhibition comprehensively and objectively presents the tragic events within the Autonomous Province of Kosovo and Metohija during the occupation of the Kingdom of Yugoslavia in WW2, especially if we bear in mind that it is a matter of pointing out one of the most difficult topics which is primarily reflected in the crimes and suffering of civilians in wartime. Respecting the historically established facts about WW2 in occupied Yugoslavia, especially in the area of the Autonomous Province of Kosovo and Metohija, we tried to objectively and empathetically portray the suffering of the Serbian and Jewish civilian population in the context of the war. Also, in a significant segment of the exhibition, we presented the criminals (inspirers, commanders, executors and accomplices) because it is very important to know who they were and it is especially important to distinguish the degree of responsibility for the crimes committed. It is important to emphasize that entire nations can never be held responsible for the crimes of specific collective organizations and movements, armed formations and individuals.

As the authors of the exhibition, we made a selection of documents, photographs and objects from the extensive material that was available to us during the research and which we selected in accordance with the concept of the exhibition that we decided on.



# Antwort-Postkarte

Carte postale de

An den Kriegsgefangenen

Au prisonnier

Gebühren

port!

Nr.:

Vor- und Zuname:  
Nom et prénom

*Milozova Lukotic*

Ort:  
Lieu

*Ja - P*

*Roma 40*

Nummer:

No. du prisonnier

*89*

Lager-Bezeichnung:  
Nom du camp

**M.-Stalager VII A**



*VII A*  
*20*

*Vuko*

*inab*

ПРЕЂУТАНИ ЗЛОЧИН: ЗВЕРСТВА АЛБАНСКИХ КВИСЛИНГА НАД СРБИМА И  
ЈЕВРЕЈИМА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

*Аутор изложбе и текста каталога*

др Ненад Антонијевић, музејски саветник у Музеју жртава геноцида

*Издавач*

Музеј жртава геноцида

Трг Николе Пашића 11, Београд

www.muzejgenocida.rs

*За издавача*

Дејан Ристић

*Лектура*

Исидора Ињац

*Превод*

Оливера Ристић

*Извршни уредник*

Дејан Ристић

*Ликовно–графички уредник*

др ум. Никола Радосављевић

*Прелом текста*

Марица Буцек

*Штампа*

Intra.Net Centar, Београд

*Тираж*

400

ISBN 978-86-86831-92-7

A SILENT CRIME: ATROCITIES OF ALBANIAN QUISLINGS AGAINST THE  
SERBS AND JEWS IN KOSOVO AND METOHIJA DURING WORLD WAR 2

*Author of the exhibition and the text of the catalogue*

Nenad Antonijević, PhD, Museum Advisor, Genocide Victims Museum

*Publisher*

Genocide Victims' Museum

Trg Nikole Pašića 11, Belgrade, Republic of Serbia

www.muzejgenocida.rs

*For the publisher*

Dejan Ristić

*Proofreading*

Isidora Injac

*Translation*

Olivera Ristić

*Executive editor*

Dejan Ristić

*Graphic editor*

Nikola Radosavljević, PhD in Arts

*Book layout*

Marica Bucek

*Print*

Intra.Net Centar, Belgrade

*Circulation*

400

ISBN 978-86-86831-92-7



Broj i kvalitet kadra zadovoljava, jer je do sada na vreme obavio sve poslove koji su došli u rad Komisije.

g/ Materijalna i tehnička sredstva Komisije bila su zadovoljavajuća.

d/ Komisija je formirala po svim srezovima Sreska povereništva, koja su uredno i savesno radila.

II Narodne vlasti su uredno i sa vrlo malim zakašnjenjem izlazile u susret svim traženjima ove Komisije.

III Masovne organizacije su pomagale u radu oko podnošenja prijavi i pronalasku ratnih zločinaca.

IV Ova Komisija obrazovala je tri Anketne Komisije: u Peći, Kosovskoj Mitrovici i Prištini, koje su završile svoj rad sa dobrim uspehom.

B 1/ Prema izveštajima Sreskih narodnih odbora i naših povereništava prikupljen je ceo dokazni materijal o zločinima okupatora i njihovih pomagača sa teritorije ove oblasti.

2/ Ova Komisija je donela rešenja po svim prijavama koje su do danas stigle. Arhiva je uredno vodena, delove njeniga zapisnika sednica i druge stvari uređeno su vodene.

Svi dokazni materijali koji su do sada stigli dostavljeni su uz odluku Komisije javno tužiocima. Ova Komisija sada nema nikakvih dokumenata.

Svi dokazni materijali uredno su







Departamento de Puno  
MUNICIPALIDAD LOCAL DEL DISTRITO DE PUNO



Municipalidad Local del Distrito de Puno